

Kural Dışı Dini Bir Yönelim Olarak Çağdaş Tekfir İdeolojisini Anlamak

Doç. Dr. Halil AYDINALP*

Öz: Makalede, Türkiye'deki çağdaş tekfir yönelimi, Konya Merkezli Murat Gezenler örneği üzerinden tasvir edilmeye çalışılmaktadır. Temel amaç, Türkiye'deki çağdaş tekfir anlayışına sosyolojik bir giriş denemesi yaparak tekfiri ideolojinin Türkiye'ye özgü genel bir anatomisini çıkarmak ve ilgili literatüre katkı sağlamaktır. Gezenler örneğinde, Türkiye'deki tekfir yöneliminin şu özelliklere sahip olduğu söylenebilir: (1) Meseleyi vuzuha kavuşturmadan ziyade fikri destekleme sâikinin önde olduğu klasikleri ideolojik okuma; (2) sadece fikri destekleyenleri tercih anlamında metinsel seçicilik; (3) metinlerin gâyi ve tarihî anlamlarından ziyade genelde zahir anlamlarını öne çıkarma; (4) Kutub, Tartusi ve Makdisi gibi çağdaş ideologlardan hareketle, sanki bütün ilim insanları, hatta tüm gerçek Müslümanlar tarih boyunca kendileri gibi düşünmektedir şeklinde sıklıkla genellemelere müracaat etme ve (5) çağdaş kurum ve uygulamalar konusunda teknik ve pratik bilgi ve detaylardan ziyade malumat ve önyargılara dayalı değerlendirmelerde bulunma.

Anahtar Kelimeler: Tekfir, kural dışı tekfir, Türkiye'de tekfir ideolojisi, Murat Gezenler.

Comprehending Contemporary Takfir Ideology in Turkey as an Anomic Religious Tendency

Abstract: This article deals with contemporary *takfir* in Turkey based on the Murat Gezenler case centered in Konya. The ultimate goal of the article is to describe and explain the general anatomy of contemporary takfir in Turkey, and by doing so to contribute to the sociology of takfir, providing the basic introduction to related literature. From the Gezenler case, we can summarize takfir in Turkey as such: (1) an ideological reading of religious classics that stands up for a certain idea rather than illuminates the problem; (2) textual selectiveness by only preferring those that back their ideology; (3) prioritizing in general the literal meaning of the holy texts rather than their historical and ultimate meanings; (4) making generalizations as if all Islamic scholars, even all *real* believers think and interpret Islam as they do, by referring especially to contemporary ideologues like Qutub, Tartusi and Makdisi; and (5) making judgments about modern institutions and practices based on prejudice and superficial information rather than technical knowledge and facts.

Keywords: Declaring infidel (takfir), anomic takfir, takfir ideology in Turkey, Murat Gezenler

Giriş

Makalede, Türkiye'deki çağdaş tekfir ideolojisi, Konya merkezli Murat Gezenler örneği üzerinden tasvir edilmeye çalışılacaktır. Buradaki çağdaş tekfir vurgusu İslami gelenek içindeki mevcut ve normal tekfir anlayışının marjında a-normal tekfir yönelimi-

* Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

ne tekabül etmektedir. Makalenin temel amacı, Türkiye'deki çağdaş tekfir anlayışına sosyolojik bir giriş denemesi yapmak suretiyle, konuyla ilgili çalışmalara katkı sağlamak; tekfir ideolojinin genel bir anatomisini çıkarmak; temel yönelimlerini ortaya koymak; kaynaklarını ve zihinsel yapısını gözlem altına almaktır. Araştırmada, dolaylı gözlem metodu olarak dokümantasyon yöntemi kullanılmış; konuyla ilgili yazılı, sözlü ve görsel belgelerden faydalanılmıştır.¹ Dışarıdan nasıl göründüklerinden ziyade, bu kişilerin, bilhassa kendilerini nasıl tanımladıkları üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Anlayıcı bir bakış açısı içinde fenomenolojik yöntem de kendini hissettirmekle birlikte, araştırmamız fenomenolojinin bütünsel bir uygulamasının yapıldığı iddiasını taşımamaktadır.

Düşünsel bir yönelim olmanın ötesinde bir *inanma* biçimi olan tekfir ideoloji, boyutları ve etkileri açısından toplumun bütünsel dokusunu ileri düzeyde tehdit eden kelimenin tam manasıyla bir kuralsızlık hali ortaya çıkartmaktadır. Zira tekfir edilen kişi açısından kendisiyle ilgili tüm dünyevi uygulamalar değişmektedir. Velayet, nikâh, miras, diyetler, yargılanma, savaş hukuku, vela ve bera, cenaze defni başta olmak üzere, bu kişinin sahip olacağı dünyevi hükümler tümüyle değişmektedir. Dolayısıyla doğru kullanılmadığında yok eden bir stratejinin meşruiyet kurgusu olacak kadar önemli bir mesele olan tekfir ideolojisinin, bir kelam problemi olmanın ötesinde, sosyolojik bir yaklaşımla da açıklanması gerekmektedir. Bu tarz araştırmaların ülkemizde yeterli sayıda ve seviyede olmaması bu mecburiyeti daha da elzem hale getirmektedir.

Yukarıda da ifade edildiği gibi konu, Murat Gezenler örneği üzerinden ele alınmaktadır. Bu gün itibarıyla, nispeten küçük bir sosyal hareket önderi sayılabilecek Gezenler kitaplar tercüme etmekte, çevirdiği kitapların etkisinde telif eserler yazmakta, irili ufaklı toplantılar tertip etmekte, yönlendirdiği bir yayın evi ve çeşitli internet siteleri vasıtasıyla fikirlerinin yayılmasını sağlamaktadır. İnternet ortamında herkese açık olan tekfiri fikirlerin, sahih ve otantik kaynaklara da vurguyla muteber hale getirilmeye çalışılması, Gezenler'in etkisini, özellikle dini heyecanı çok, fakat bilgisi az olan insanlar için daha da artırmaktadır. Bu da konunun bir diğer önemli boyutudur.

Gezenler, tekfir konusunda sadece yorum ya da spekülasyon -ki aslında bu da tehlikelidir- yapmamakta, kesin yargı sahibi bir kimse olarak karşımıza çıkmaktadır. Çeşitli vesilelerle dile getirdiği gibi özellikle şu cümlesi bu yargının açık ifadelerinden sadece bir tanesidir. "Tekfir edilen bütün gruplar akil ve balığ olup, yaptıkları ameli bilerek ve kasıtlı yapmaktadırlar. Kendilerini küfre götüren amelleri işledikleri ise yakinen sabittir. Bundan dolayı tekfirin şartları bütünüyle sabit olmuştur".² Tekfiri fikirleri kendisi de ifade etmekle birlikte, yine de bu konudaki detayları daha çok şerh yapmak suretiyle diğer tekfiri an-

¹ Araştırmanın öznesi Murat Gezenler, çalışmanın yapıldığı dönemde ülke dışında olduğu için kendisine ulaşılammış, dolayısıyla araştırma sadece dokümantasyon yönteminin sınırları içinde gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte, problem olarak ele aldığımız tekfir anlayışı konusunda, doğrudan kendisine ait pek çok yazılı ve görsel belgenin mevcudiyeti işimizi büyük oranda kolaylaştırmıştır. Yine doğrudan tekfirle ilgili olmayan Türkiye'de kadın, tasavvuf kültürü ya da resmi din anlayışı gibi konularla ilgili belgeler ise bir başka çalışmanın içinde değerlendirilmek üzere makalemizin dışında tutulmuştur.

² Gezenler, Murat, *İrca Saldımlarına Karşı Şüphelerin Giderilmesi*, Konya 2010, s.322.

layışa sahip Orta Doğu kökenli yazarlara söyletmektedir. Çevirilerini yaptığı kitapların neredeyse tümü tekfir ideolojinin sözcüleri konumundadır. Aslında bu eserlerle Gezenler kendisi gibi Selefi olmakla birlikte tekfire iltifat etmeyen diğer gruplarla mücadele eder bir görüntü sergilemektedir. Fikirlerini tenkit eden diğer Selefileri çürütmek için kendi çapında entelektüel bir gayret veren Gezenler kendisi gibi düşünmeyen Selefileri sıklıkla modern *Mürcie* olarak nitelendirmektedir. Kendisi gibi düşünenleri ise gerçek *Davetçi*, *Muvahhid*, *Selefi* kavramlarıyla tanımlayan Gezenler, camialarından bahsederken İslami Hareket tabirini kullanmaktadır. Bu kavramlarla örülü bir anlam dünyası, bu anlam dünyasından hareketle bir sosyal kimlik, bu sosyal kimlikten hareketle de bir sosyal grup oluşturma yolunda ilerleyen Gezenler, yazdığı ve çevirdiği kitaplar vasıtasıyla, bir nevi grubunu eğitmekte ve telkin sürecine tabi tutmaktadır. Bununla birlikte, tekfir gibi hayati bir konuda kendisinin fikirlerinin değişebileceği göz önüne alındığında, Gezenler ve çevresindekilerin oluşturduğu sosyal grubun ulaşacağı noktayı zaman tayin edecektir. Dolayısıyla bu araştırma yapıldığı zaman ve kişiyle sınırlıdır.

Gezenler örneği, sosyolojik açıdan, sosyal hareketler sosyolojisi ya da kural dışı davranışlar sosyolojisi ekseninde açıklanabilecek niteliktedir. Bununla birlikte, geniş bir kitle hareketi olmaması konunun açıklanmasında daha çok kural dışı davranışlar (anomik/deviant) sosyolojisinin teorik önceliğine yer vermeyi gerektirmektedir. Bu teorik yönelim içinde, tekfircilik, dini ve toplumsal normların uçlarında olma anlamında marjinal bir karşıt kültür kimliği olup, yerleşik toplumsal ve dini normlardan sadece *küçük ölçülerde sapma* değil, bu normları çok daha ileri düzeyde ihlal etme anlamına gelmektedir. Bu sebeple araştırmamız tekfir davranışını, tekfiri zihniyet dünyasını tasvir etmek yanında, bir norm ihlali şeklinde de anlamaya ve açıklamaya çalışacaktır.

1. Geçmişten Günümüze Tekfir Hadisesi

İman ve küfür sınırlarıyla ilgili dini metinlerdeki doğrudan/dolaylı rivayetler ve bunlar üzerinde yapılan teviller, İslam geleneğinde, tekfirin, muhteva olarak tek bir tip içinde anlaşılmasının önüne geçmiştir. Zira tekfirle ilgili tarihi tartışmalar, Hz. Muhammed'in vefatıyla birlikte ortaya çıkan siyasal olaylar, özellikle de, M. 656'da Hz Osman'ın şehit edilmesinden M.661'de Hz Muaviye'nin halifeliği ele geçirmesine kadar olan, İslam dünyasında, "fitne dönemi" olarak da adlandırılan ilk iç savaş döneminin gölgesinde gerçekleşmiştir. Bu dönemde Cemel ve Siffin iç savaşlarını yaşayan Müslümanlar, içinden geçtikleri kargaşa sürecini ve bu esnada gerçekleşen ölümleri dini anlam dünyalarında da anlamak ve açıklamak zorunda kalmışlardır. Nitekim kasten bir Müslüman'ı katletmenin cezası Kuran'da ebedi cehennem olarak tasvir edilmekte, yine bir insanı öldürmek tüm insanlığı öldürmekle eşdeğer tutulmaktadır. Bu dönemde ölenin de öldürenin de Peygamber nesli olması, problemi çok daha karmaşık hale getirirken; aynı dönemde fitne döneminin sona erdirilmesi, daha sonraki süreçte ise bu konudaki istifhamların/şüphelerin yok edilmesi bazen tekfirle ilgili zorunlu/kaçınılmaz tanımlamalara gidilmesini de beraberinde

getirmiştir denilebilir.³ Bir bakıma günümüz için de geçerli bir değerlendirme tarzı olarak, tekfir problemi, İslam kültüründe, sırf dinî gerekçeler ya da sadece rivayet silsilelerinden yapılacak tercihlerle ilgili olmayıp; aynı zamanda ve belki de çok daha fazla bir biçimde, değişen sosyal şartlar, yapılan politik tercihler ve meydana gelen gruplaşmalarla da yakından ilgili bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.⁴

Büyük günah işleyenin mümin olmadığına birleşmekle birlikte, bu kişinin kâfir, münafık ya da müşrik olmasında ihtilaf eden Hariciler, İslam düşünce tarihinde sistematik tekfiri başlatan ilk grup olmuştur. Hz. Ali, Hz. Osman, Hz. Ayşe, Hz. Talha ve Zübeyr dâhil sahabenin büyüklerini tekfir etmekte bir beis görmeyen, Müslümanları küfürle itham eden, onların canını ve malını helal sayan çeşitli Harici zümreler (en katısı Ezârika'dan en ılımlısı İbâdiye'ye kadar farklı varyasyonları içinde), ilk dönemlerden itibaren tekfir anlayışının nasıl işletildiğini müşahhas bir biçimde gözler önüne sermektedir.⁵ Tekfir hadisesinin canlı örneklerinin görüldüğü bir diğer grup Şia'dır. Diğerlerine nazaran, ehl-i sünnete daha yakın olan Zeydiye'ye göre büyük günah işleyen tövbe etmeden ölürse kâfir hükmünde ebedi cehennemde kalacaktır. Zeydiye içindeki aşırı grupların bu noktada kalmadığı, tekfiri çok daha ileri boyutlara taşıdığı görülür. Örneğin bu gruptan Carudiler, Hz. Peygamber'den sonra Hz. Ali'ye biat etmeyen, sağlığında cennetle müjdelenenler de dâhil, tüm sahabeyi tekfir etmişler; Süleymaniye grubu ise hilafeti gasp ettiği için sadece Hz. Osman'ı küfürle itham etmiş, sahabenin ise hata ettiğini iddia etmiştir. Yine İmamiye'nin bir kolu olan Kamiliye'nin Hz. Ali'ye biat etmedikleri için sahabeyi tekfir etmesi yanında, hakkını aramadığı için Hz. Ali'yi bile küfürle itham etmeleri, tekfirin İslam mezhepler tarihinde aldığı boyutları göstermesi açısından oldukça dikkat çekicidir.⁶

İman ve küfür sınırıyla ilgili yaklaşımlar geçmişten günümüze siyasal gruplaşmaların gölgesinde şekillenirken; imanın ne olduğu konusunda çizilen sınırlar; aynı zamanda, tekfirin de nasıl olacağını dolaylı olarak belirlemiştir. Farklı rivayet silsilelerinden beslenen iman tanımlarına kısaca göz atacak olursak Maturidi, Gazzali, Bakıllani, Cüveyni ve Amidi'ye göre iman, temelde "kalbin tasdikidir". Geçmişte ve günümüzde çokça tenkit

³ Hawting, G. R., "The Significance of the Slogan 'La Hukma illa Lillah' and the Referances to the 'Hudud' in the Traditions about the Fitna and the Murder of Uthman", *Bulletin of Oriental and African Studies*, University of London, V.41, N.3, 1978, s.32; Hinds, Martin, "The Murder of the Caliph 'Uthman" *International Journal of the Middle East Studies*, V.3, N.2, 1972, s.450. Ayrıca bk. Aydınalp, Halil, *İhtihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör*, Ankara 2011, s.111; ayetler için bk. Nisa, 92-93, Maide, 32.

⁴ Konuyla ilgili politik gruplaşmalar ve ortaya çıkan krizlerle ilgili bk. Hinds, Martin, "Kufen Political Alignments and Their Background in the Mid-seventh Centruy A.D." *International Journal of the Middle East Studies*, V.2, N.4, 1971, s.346.

⁵ Bağdadi, *Mezhepler Arasındaki Farklar*, Çev. Ethem Ruhi Fiğlalı, İstanbul 1997, s. 66-79; Sammarrâi, N, Abdurrazzak, *Diinden Bugüne Tekfir Olayı*, Terc. Orhan Aktepe, İstanbul 1990, s.36; Kutlu, Sönmez, *İslam Düşüncesinde İlk Gelenekçiler Hadis Taraftarlarının İman Anlayışı Bağlamında Bir Zihniyet Analizi*, Kitabiyat, Ankara 2000, s.142.

⁶ Bağdadi, *Mezhepler Arasındaki Farklar*, 32-35 ve 51; Kılavuz, Ahmet, Saim, *İman Küfür Sınır-Tekfir Meselesi*, İstanbul 1984, 91-93; Sammarrâi, N, Abdurrazzak, *Diinden Bugüne Tekfir Olayı*, Terc. Orhan Aktepe, İstanbul 1990, s.32.

edilen ikinci iman görüşü, Cehm b. Saffan'ın başını çektiği Cehmiye'ye göre "iman kalbin bir marifeti olup, tasdik olmaksızın Allah'ı ve Hz. Peygamberin haber verdiği şeyleri kalben bilmektir". Yine Cehmiye kadar tenkit edilen bir diğer iman görüşü Mürcie ve Kerramiye'ye aittir ki, bu yaklaşıma göre "iman mücerret olarak dilin ikrarıdır". Bu görüşlerin bir sentezi mesabesinde görülebilecek dördüncü bir görüş Hanefi fıkıhçılarına aittir. Ebu Hanife, Pezdevi ve Serahsi'ye göre "iman, inanılması gereken şeyleri kalbin tasdik etmesi, lisanın da bunu söylemesi" şeklindedir. İman konusundaki son görüş ise, ameli de imanın parçası sayan genel olarak Selefiye, Hariciler ve Mutezile'nin ortaya koyduğu anlama biçimidir. Bunlara göre, "iman kalbin tasdiki, dilin ikrarı ve İslam'ın esasları olan bütün rükünleri işlemektir".⁷ Selefiye, Hariciler ve Mutezile'nin imanın üç esastan geldiğini kabul etmekle birlikte; büyük günah işleyeni tekfir etme konusunda farklı anlayışlara sahip oldukları görülmektedir. Hariciler bu konuda en kesin ve katı hükme sahip olan grup olurken; Selefiye büyük günah işleyenleri mutlak bir biçimde tekfir etmemiş, onların günahkâr muamelesi görececeklerini ifade etmiştir. Mutezile ise büyük günah işleyenin iman ile küfür arasında bir yerde olacağını, tövbe etmediği takdirde ebedi cehennemde kalacağını ileri sürer.⁸

Genel kabul gören ehl-i sünnetin iman telakkisi dikkate alınacak olursa, tekfirin sınırları şu şekilde çizilebilir: İman konusunda kalbin tasdiki, kişinin ahiretteki durumuna işaret eder; dilin ikrarı ise dünyada Müslüman sayılması ve Müslüman olarak muamele görmesini sağlar. Dolayısıyla Eşari-Maturidi-Hanefi kelamına bağlı kelimacılara göre tasdik imanın rüknü, ikrar ise kişiye ait hükümlerin uygulanabilmesi için iman şartıdır.⁹ Bu konuda, tarih boyunca ehl-i sünnetin tekfir meselesine bakışımı etkileyen Hanefi fıkıhçıları arasındaki meşhur söz, tekfire nasıl bir hassasiyetle yaklaşıldığını göstermesi açısından anılmaya değerdir. Ali el-Kari ve İbn Abidin'de de geçen bu kavli meşhur "bir kimsenin kâfir olduğuna dair doksan dokuz; Müslüman olduğuna dair bir delil bulursa, müftü ve kadının o kişinin Müslüman olduğunu gösteren delile göre amel etmeleri gerekir" demektedir.¹⁰

Tekfir konusundaki bu hassasiyet boşuna değildir. Zira tekfir hem tekfir eden, hem de tekfir edilen açısından ağır sonuçlar doğurur. Şartlarına uygun yapılmamış küfür ithamının aksine tekfir eden şahsı dinden çıkarabilmesi, tekfirin gelişi güzel kullanılmasının önüne geçebilmek için bizzat Hz. Peygamber tarafından ortaya konulmuş bir ihtardır. Yine dünya ahkâmı bakımından tekfir edilenin durumu ehl-i sünnet içinde hâkim olan yoruma göre şu şekilde özetlenebilir: Bu kişi mirasla ilgili haklarını kaybeder; evli ise hanımını kendisine boş olur; Müslüman kadınlarla evlenemez; öldüğünde cenazesi yıkanmaz,

⁷ Kılavuz, Ahmet, Saim, *İman Küfür Sınır-Tekfir Meselesi*, İstanbul 1984, s.20-23.

⁸ a.g.e, 33.

⁹ a.g.e, 41.

¹⁰ İbn Abidin, *Mecmu'atu'r-resâil*, c.1, Beyrut 2000/1421, s.367. Ali el-Kari, *Şerhu's-şifa*, c.2, Kahire 1307. s.502.

namazı kılınmaz ve Müslüman mezarlığına da gömülmez.¹¹ Kişi küfrünü ya kendisi açıkça izhar edecek ya da doğru ve güvenilir şahitlerin şahadetiyle bu kişi tekfir edilecektir. Bununla birlikte, irtidat suçunu zina gibi değerlendirerek dört şahit getirilmesini şart koşan fakihler de olmuştur. Neticede Müslümanlığı sabit bir kişi irtidat ettiğinde, ehl-i sünnet anlayışına göre, tövbe etmesi beklenir ya da tövbe etmeye zorlanır; bir ya da üç ay içinde küfüründen vazgeçmesi için hapsedilir; buna rağmen vazgeçmez ve tövbe etmezse, devlet reisi adına hâkim kararıyla acı çektirmeden öldürülür.¹²

Hem dünya hükmü, hem de ahiret hesabı açısından, tekfirin sonuçlarının ağır olması, ilk dönemlerden itibaren eserlerde özel olarak “kavâidü'l tekfir” başlığı altında tekfirin şartlarının ve engellerinin açıklanmasına sebep olmuştur. Tekfir konusunda diğer şartların da üzerine bina edildiği en temel şart “tekfirin ancak hakkında icma olan meselelerde olması”, “zanni delile dayanan meselelerde tekfirin caiz olmamasıdır”. Tekfir genel şartlarını şu şekilde sıralayabiliriz: (1) Failin akıllı ve ergin olması; (2) fiilin kasıtlı ve hür irade ile işlenmiş olması; (3) küfür söz ya da fiilin küfre delaletinin kati olması yanında, bu söz ya da fiilin küfür olduğuna dair delilin delaletinin de kati olması; (4) küfür söz ya da fiilin tahmin, şüphe, zan ve ihtimal dâhilinde değil; dinin de kabul edeceği bir biçimde sarıh ve sahih bir yolla ortaya çıkması ve son olarak (5) failin küfür fiilini kabul etmesi ve/veya adalet sahibi iki (bazılarına göre dört) kişinin bu olaya şahitlik etmesidir. Tekfirin şartları yanında engelleri de mevcuttur. Üzerinde çeşitli tartışmaların da yapıldığı görülen tekfirin genel engelleri ise hata, cehalet, tevil ve ikrah şeklinde sıralanmaktadır.¹³ Burada tekfirin şartları oluşsa bile, kişinin hataen, bilgisizlik içinde, inkâra zorlanma durumunda veyahut doğru zannederek samimi bir yorumla küfür fiili işlediği anlaşılrsa, mezkûr gerekçelere binaen bu kişinin tekfir edilemeyeceği ortaya çıkmaktadır.

İslam dünyasında, çağdaş tekfir ideolojisinin ilk örneği, sıradan bir Müslüman Kardeşler mensubuyken hapishane şartları içinde, özellikle Seyyid Kutub'un cahiliye toplumu kavramsallaştırmasının etkisi altında, daha radikal bir çizgiye kayan Mustafa Şükrü'nün yeniden teşekkül ettirdiği, kendi tanımlamalarıyla “Cemaat-i Müslümin”; fakat dışarıda popüler olan ismiyle “Tekfir ve Hicret Grubu” olmuştur. Mısır'da 1971'de altı sene kaldığı hapishaneden çıkan Mustafa Şükrü, oluşturduğu tekfiri retorikle küçük; fakat ses getiren bir hareketin mimarı olmuştur. Ancak dönemin Evkaf Bakanı'nı kaçırap katlettikleri iddiasıyla Mart 1978'de dört arkadaşıyla birlikte idam edilmiştir. Dolayısıyla, bu tarz hareketlerde genelde olduğu gibi, idam edildiğinde henüz 36 yaşında, dini ilimlerden ziyade ziraat mühendisliği eğitimi almış idealist; ancak genç bir amatörün meydana getirdiği bir hareket görünümündedir Tekfir ve Hicret.¹⁴

¹¹ Kılavuz, Ahmet, Saim, *İman Küfür Sınır-Tekfir Meselesi*, s.193-194.

¹² *a.g.e.*, s.201 vd.

¹³ Furkan, Faruk, *İslam Hukuku Açısından Tekfir: Şartları ve Ahkâmı*, Konya 2010, 62; Gezenler, Murat, *İrca Saldımlarına Karşı Şüphelerin Giderilmesi*, Konya 2010, s. 302.

¹⁴ Celi, Ahmet M. A., *Çağdaş Haricilik Düşüncesi: Tekfir ve Hicret Cemaati Örneği*, Terc. Adnan Demircan, İstanbul 1997, s.19; Stanley, Trevor, *Shukri Mustafa (1942-1978) Spiritual leader of Takfir wal-Hijra (Jama'at al-Muslimin) during the 1970s*, <http://www.pwhce.org/shukri>.

Grubun kendi eserlerinden hareketle görüşlerini tahlil eden Ahmet Celi, Tekfir ve Hicret'in nasıl bir anlam dünyasına sahip olduğunu birinci ağızdan gözler önüne sermektedir. Teferruatları müstakil bir çalışmanın konusu olabilecek Tekfir ve Hicret ideolojisinin temel yönelimleri şu şekilde özetlenebilir: Gerekli farzları yapmayan ya da eksik yapan Müslüman sayılmaz; tebeyyün (belli etme) ilkesi ekseninde Müslümanların taraflarını tercih etmeleri beklenir, kendilerine buna göre muamele edilecektir (burada kendilerini fırka-i Naciye olarak sunmaktadırlar); farzların tearuzu (çelişmesi) halinde daha önemli farzlar yerine getirilir, yani İslam devletinin/hilafetinin kurulması diğer farzları önceler; büyük günah işleyen tekfir edilir, ayrıca küfür kelimesi fık, zulüm ve isyan kelimelerini de kapsar; bununla birlikte, küfrün berisinde küfür, zulmün berisinde zulüm ve nifakın berisinde nifak görüşü vardır, kişinin ebedi cehennemde kalmasına mani olacak, fasıklık anlamında da bir küfür, zulüm ve nifaktan söz edilebilir. Grubun kendi cemaatleriyle ilgili de önemli kanaatleri mevcuttur. Buna göre kendileri ahir zaman cemaati, liderleri beklenen mehdi, dolayısıyla cemaatleri içinden geldikleri İhvan da dâhil hiçbir çağdaş hareketle kıyaslanmayacak ölçüde seçkindir. Yine ümmilik esastır; modern eğitim reddedilir; toplumdaki çekilme, uzak ve ıssız bölgelere hicret politikası güdüldü; benzer diğer hareketlerin aksine gruba kadın üyeler kabul edilir. Kendilerinin İslam'ı anlama biçimleri de hayli dikkat çekicidir. Dini metinlerin tefsirine ihtiyaç olmadığını iddia eden bu gruba göre, hükümler yorumsuz bir şekilde Kuran ve Sünnet'ten doğrudan alınmalıdır.¹⁵

Günümüzde, İslam dünyasının genelinde olduğu gibi, Türkiye'de de tekfir küçük bir alt grup kimliği olmaktan öte geçmemektedir. Bunun elbette en büyük sebebi hem Kuran ve Sünnetin, hem de İslam tarih ve geleneğinin tecrit etmekten ziyade tevhid etme anlayışını öne çıkaran pek çok delile sahip olmasıdır. Burada, meselenin fikhî ve kelâmî detaylarına girmemekle birlikte, İslam'da tekfir hukukunu etkileyen, özellikle ameli imanın tanımlayıcı bir parçası olarak görmeyen delillere şu şekilde işaret edilebilir: Öncelikle, Sammarrâi'nin de söylediği gibi, ne Hz. Peygamber, ne de onun halifeleri, İslam'a giren değişik milletlerden insanların tevhid anlayışlarını imtihan etmişlerdir. Hür iradesiyle kelime-i şهادet getirip İslam'ı kabul ettiğini deklare eden herkesi Müslüman olarak görmüşler ve aksi izhar edilmedikçe onlara Müslüman olarak davranmışlardır.¹⁶

html, 04.03.2012. Tekfir ve Hicret örneği, tekfirin önce yöneticileri, sonra kendi cemaatlerinden olmayanların tümünü kapsayacak şekilde genişletilerek kademeli seyir takip ettiğini göstermektedir. Başlangıçta kendileri şu tarz hadisleri dayanak yapmışlardır: "Kim boynunda bir biat olmadan ölürse cahiliye ölümü üzere ölür" (Müslim, İmare 58). "Kim cemaatten ayrılmış olarak ölürse, cahiliye ölümü üzere ölür" (Buhari, Fiten 2). Buradaki cahiliye kavramını küfür olarak yorumlayarak kendileri dışındaki insanları tekfir etmişlerdir. Bunlar inandıklarını söylese, ibadet etseler bile, kelime-i şهادetin ruhu-na uygun hareket etmemektedirler; Allah'ın hükümlerini bırakıp kendilerine göre yasalar çıkartmaktadırlar. *A'lamü'l-hadis fi şerhi sahihi'l-Buhari*, İbrâhim Hattabi, Câmîatü Ümmi'l-Kurâ, Mekke 1988; *el-Câmiü'l-müfehres li-elfazi sahih-i Müslim*, İ'dad Sa'd Mersafi, Camiatü'l-Kuveyt, Kuveyt 1988; Ayrıca bk. Celi, Ahmet, *a.g.e.*, s.17.

¹⁵ Celi, Ahmet M. A., *Çağdaş Haricilik Düşüncesi: Tekfir ve Hicret Cemaati Örneği*, s. 23 vd; Stanley, Trevor, *Shukri Mustafa (1942-1978) Spiritual leader of Takfir wal-Hijra (Jama'at al-Muslimin) during the 1970s*, <http://www.pwhce.org/shukri.html>, 04.03.2012.

¹⁶ Sammarrâi, N, Abdurrazzak, *Diünden Bugüne Tekfir Olayı*, s.93; Kardavi, Yusuf, *Tekfirden Aşırılık*, Terc.

Hız. Peygamber'in insanlarla kelime-i tevhidi söyleyinceye kadar savaşmakla emrolunduğunu, bunu söyleyen kişinin kanının ve malının korunacağını beyan etmesi;¹⁷ kelime-i tevhidi ikrar etmesine rağmen Usame b. Zeyd'in, kurtulmak için söylediğine hükmedip bu kişiyi öldürmesi hadisesinde, Hz. Peygamber'in alenen Usame'yi haksız bulması ve kızması;¹⁸ yine benzer bir şekilde, Miktađ b. Esved'in sırf korktuğu için Allah'a teslim oldum diyen kişinin öldürülmesi sorusuna Hz. Peygamber'in cevaz vermemesi;¹⁹ iman-amel ilişkisi konusunda Hz. Peygamberin amcası Ebu Talib'i ölüm döşeginde ziyaret edip, kendisine şehadet getirmesi konusunda ısrar etmesi; yine ölüm yatağında kendisinin telkinleriyle Müslüman olan bir Yahudi çocuğu hakkında "şu çocuğu cehennem ateşinden kurtaran Allah'a hamdü senalar olsun" ya da diğer bir rivayetle "kardeşinize sevininiz" demesi;²⁰ Hz. Peygamber'in eskisi gibi Habeşistan krallığını devam ettiren Necaşî'nin gıyabında cenaze namazını kılması ve kendisini salih bir kişi ve kardeşiniz kelimeleriyle tavsif etmesi;²¹ küfrü açık olmakla birlikte Hz. Yusuf'un Mı-

M. Salih Geçit, İstanbul 1998, s.34.

- 17 "Ben insanlar, Allah'tan başka ilah olmadığını söylemedikçe (Müslim'de Peygambere ve getirdiklerine iman ilavesiyle geçen hadis yine aynı ilaveyle Buhari'de merfu olarak rivayet edilir) onlarla savaşmakla emrolundum. Bunu dedikleri takdirde, hak ettikleri hariç benden canlarını ve mallarını korumuş olurlar. Onların hesabını görmek ise Allah'a kalmıştır" Buhari, İman 17; Müslim, İman 32.
- 18 Buhari ve Müslim'de geçen hadise göre Usame bin Zeyd'den şöyle rivayet olunur: "Rasulullah bizi Huruka'ya gönderdi. Sabah baskını yapıp onları hezimete uğrattık. Derken ben bir adamı yakaladım. Adam hemen *La ilahe illallah* dedi. Ben, buna rağmen adamı öldürdüm. Fakat bundan dolayı kalbime bir şüphe düştü ve Medine'ye döndüğümüzde bu yaptığımı Rasulullah'a haber verdim. Rasulullah 'Ey Usâme! Sen, *La ilahe illallah* dedikten sonra adam mı öldürdün?' diye sordu. Ben, 'Ey Allah'ın Resulü, O bu sözü, canını kurtarmak için söyledi!' dedim. Rasulullah, 'Bu sözünde doğru olup olmadığı hakkında, onun kalbini yarıp baktın mı?' dedi. Bu cümleyi o kadar çok peş peşe tekrarladı ki, keşke böyle bir olay yaşanmadan önce Müslüman olmasaydım (Müslüman olarak böyle bir cinayeti işlememiş olurum) diye temenni ettim."
- 19 Buhari ve Müslim'de geçen bu hadis şu şekildedir: "Ey Allah'ın elçisi, ben bir kafir ile karşılaşsam ve onunla savaşsam, o da kılıcıyla vurup elimi kesse, sonra da bir ağaca sığınarak "ben Allah'a teslim oldum" dese, bu sözü söyledikten sonra onu öldürebilir miyim? Resulullah bana "hayır öldüremezsin" dedi. Mikdat: Ey Allah'ın resulü, o benim bir elimi kestikten sonra bu sözü söylediğine göre, onu öldürmez miyim diye tekrar sordu. Resulullah kendisine "hayır öldüremezsin, şayet onu öldürecek olursan; O, senin öldürmenden önceki yerine geçer, sen de o sözünü söylemeden önceki durumuna geçersin" dedi (Buhari, 3/9). Ayrıca bk. Sammarrâi, N, Abdurrazzak, *Dünden Bugüne Tekfir Olayı*, s.94
- 20 "Bir Yahudi çocuğu vardı. Hz. Peygambere hizmet ederdi. Bir ara çocuk hastalandı. Hz. Peygamber çocuğun ziyaretine geldi ve başucuna oturdu. Çocuđa 'Müslüman ol' buyurdu. Müslüman olan ölüm yatağındaki bu çocuk hakkında Hz. Peygamber 'Şu çocuğu cehennem ateşinden kurtaran Allah'a hamdü senalar olsun' diyordu. Bazı rivayetlere göre hemen vefat eden bu çocuk hakkında Hz. Peygamber "kardeşinize sevininiz" diye buyurdu." Yorumlar için bk. Sammarrâi, N, Abdurrazzak, *Dünden Bugüne Tekfir Olayı*, s.173.
- 21 Rasülullah'ın hangi Necaşî'nin cenaze namazını kıldığı konusunda ihtilaf edilmekle birlikte, bilindiği gibi, Necaşî vefat ettiği zaman Rasulullah "Bugün salih bir kişi ölmüştür. Kalkınız kardeşiniz Ashame'ye cenaze namazı kılınız" buyurmuştur. Buhari, Kitabu Menakibi Ensar, 38; Müslim, Kitabu-l Cenaiz, 22. Samarraı, namaz kılmayan, zekât vermeyen, hac etmeyen, hicret etmeyen ve kırallığı içinde kabilesinin örfüne ve Hıristiyanlığa göre hükümler vermeye devam eden Necaşî'yi Müslüman gören ve gıyabında cenaze namazı kılan Hz. Muhammed'den tekfir ideolojisine sahip insanların elbette bu dini daha iyi bilmedikleri yorumunu yapar. Sammarrâi, N, Abdurrazzak, *Dünden Bugüne Tekfir Olayı*, 131.

sır melikinin yanın yöneticilik yapması; Hz. Peygamber'in Hilfu'l Fudul'a katılması; Hz. Ömer'in hırsızlık haddini uygulamaması; Emevi sultanlarından Haccac'ın tabiin nesli tarafından tekfir edilmemesi bu konuda tartışılan delillerden bir kısmıdır.²²

2. Murat Gezenler: Tekfir İdeolojisine Giden Yolda Sosyalizasyon Kesitleri*

Gezenler, yaklaşık bir asır kadar önce genelde Güneydoğu kökenli nüfusla iskân edilen Konya'nın Cihanbeyli kazasına bağlı Karapınar köyünde 1974'de dünyaya gelmiştir. Muhtemelen ilköğrenimini burada tamamladıktan sonra, Konya İmam Hatip Lisesi'nden mezun olmuştur. Okula başlama yaşı dikkate alınırca, Gezenler'in lise yılları aşağı yukarı 1987-1994 senelerine tekabül etmektedir. Bu yıllar iki açıdan dikkate değerdir. Birincisi, 1979 İran İslam İnkılâbı'nın etkilerinin tüm İslam dünyasında olduğu gibi Türkiye'de yoğun bir biçimde hissedildiği; Humeyni, Seyyid Kutub ve Mevdudi tercümelerinin giderek yaygınlaştığı, bu isimlerin özellikle din eğitimi alan gençler üzerindeki tesirlerinin arttığı yıllardır. İkincisi, bu tarihler Türkiye'de İslami izafet çerçevesine vurguyla siyaset yapan Refah Partisi'nin önce belediye, sonra da genel seçimlerde başarı kazandığı yıllara denk gelmektedir. Konya örneği, İslamcılığın sadece politik arenada başarı kazandığı bir yer olmaktan öte; aynı zamanda ticari sahada da çeşitli holdingler vasıtasıyla hızlı bir çıkışın yapıldığı bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla Gezenler'in hem siyaset, hem de ekonomi olarak İslamcılığın görünürlük kazandığı önemli merkezlerinden birisinde yetiştiği söylenebilir. Bununla birlikte, doğduğu gölge olarak Cihanbeyli'nin etnik kompozisyonunun ya da yaşadığı bölge olarak Konya'nın siyasal ve kültürel özelliklerinin kendisinin fikirleri üzerindeki etkileri, elimizdeki bilgiler ışığında, kesinlikten ziyade itibari değerlendirmelere izin vermektedir. Bu anlamda, teorik olarak, Kürt alt kimliği, devlet ve toplum karşıtı tekfiri bir söylem geliştirmesinde kolaylaştırıcı bir etkiye sahip olmuş olabilir.

Üç çocuklu bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Gezenler, kendisi de evli ve dört çocuk babasıdır. Türkiye'de ya da yurt dışında bir üniversite tahsili yapıp yapmadığını tespit edememekle birlikte, kendisinin çeşitli dönemlerde Suriye'ye gittiği ve burada Arapçasını geliştirdiği dikkat çekmektedir. Yine 2001'de İran ve Pakistan üzerinden Afganistan cihadına katılmak için bir grup arkadaşıyla yola çıktığı; ancak

²² bk. Kardavi, Yusuf, *Tekfirden Aşkınlık*, s.28; 34-35; Ayrıca karşılaştır: Gezenler, Murat, *İrca Saldırılarına Karşı Şüphelerin Giderilmesi*, , 47vd.

* Makalede kişinin biyografisine yer verilmesi -ki bir makale sınırları içinde en kısa ve yalın haliyle, tekfirle alakası kurulamayacak hiç bir özelliği mevzu bahis edilmeyerek- bir ideolojiyi tarih ve kültürden bağımsız ele alamayacağımız sosyolojik gerçekliği ilgilidir. Zira tekfiri ideoloji kişinin sosyalleşme süreciyle yakından ilgilidir, bu anlamda sosyalleşme sürecinden kesitler kişinin davranışını daha iyi anlamak çabasının dışında bir anlam taşımamaktadır. Hedef burada sadece bir problemi daha iyi anlamak ve açıklamak; bir kişinin, grubun, kimliğin ya da görüşün yanında ya karşısında olmak değildir.

hedeflerine ulaşamayarak geri döndükleri görülmektedir.²⁴ Bu da, Gezenler'in, bir dönem, İslam dünyasındaki işgallere karşı daima canlı tutulan global cihad ağının içinde yer aldığı göstermektedir. Klasik medrese usulünü, kendi söylemi içinde tevhid akidesini ve hukukunu özümseyemedikleri için Arap filolojisi yapmakla tenkit eden Gezenler'in, temelde, Selefi bir bakış açısından, giderek tekfiri-Selefi bir çizgiye kaydığı görülmektedir. Klasik İslami kaynakları kullanabilecek kadar Arapçaya vakıf olduğu görülen Gezenler'in, özellikle Alaeddin Palevî, Ebu Basir et-Tartusi, Ebu Muhammed el-Makdisi tarzı bir Selefi anlayışı benimsediği, yaptığı tercümelemlerle de bu anlayışı yaymaya çalıştığı görülmektedir.²⁵

Kendisinin fikri faaliyetleri yanında ne tür bir meslekle iştigal ettiği tam olarak bilinmemekle birlikte, Konya'da internet kafe işlettiği kendisiyle ilgili bir diğer bilgidir. Faraç, 2002 sonrası dönemde Gezenler ve arkadaşlarının internet kafe işlettiklerini, buradan elde edilen gelirin bir kısmını grup faaliyetlerine aktardıklarını anlatır.²⁶ Yine Faraç, 8 Şubat 2002 el-Kaide operasyonu kapsamında beş arkadaşıyla birlikte gözaltına alınan Murat Gezenler'i Konya'daki selefi yapılanmanın içinde "Kur'an'a Çağrı" grubunun lideri olarak tavsif etmektedir.²⁷ Bununla birlikte, eserlerinde genelde kendilerini tekerrüren İslam davetçisi, *davetçi*, *muwahhid*, *selefi Müslüman* gibi tabirlerle andıkları; belirli bir grup ya da harekete izafetle özel bir tanımlama ya da isim kullanmadıkları görülmektedir. Oluşturmaya çalıştıkları anlam evreni içinde, kendilerini, adeta İslam'ın ilk günlerinde küfre ve batıla başkaldıran ilk nesiller gibi "sahih tevhid akidesini haykıran davetçiler" olarak görmekteyler.

Gezenler'in 2000 sonrası dönemde çeşitli zamanlarda gözaltına alındığı bilinmektedir. Bu da kendisinin on seneyi aşkın bir zamandır güvenlik güçleri tarafından takip edildiğini gösterir. En son 16 Mayıs 2009'da Suriye istihbaratı tarafından gece yarısı evinden

²⁴ <http://www.islam-tr.net/serbest-kursu/15257-turkiyedeki-selefi-cihadi-akimin-analizi.html>, 08.02.2013.

²⁵ bk. <http://www.davetulhaq.com/tr/forum/index.php?topic=7433.0>, 05.03.2012; Faraç, Mehmet, "Küresel Ateş: El-Kaide", <http://www.mehmetfarac.com/belge.asp?select=363>, 05.03.2012. Faraç, Gezenler hakkında şu ilave bilgileri de verir: "Selefi görüşteki Konya merkezli "Kur'an'a Çağrı" grubunun liderliğini ise Murat Gezenler'in yaptığı güvenlik birimlerinin raporlarında yer aldı. Gruba yönelik Konya'da 8 Şubat 2002'de gerçekleştirilen operasyonda Gezenler'le birlikte yakalanan 6 kişi tutuklandı. Örgüt üyelerinin Türkiye'nin "Darül küfür ve tağut olduğu" fikrini savundukları, Murat Gezenler ile Hakan Erdem'in ABD'ye karşı savaşmak amacıyla Afganistan'a gitmek üzere 17 Ekim 2001'de Ağrı'dan İran'a çıktıkları ancak Pakistan-Afganistan sınırını geçemeyince Türkiye'ye döndükleri belirlendi." bk. Faraç, Mehmet, "Küresel Ateş: El-Kaide", <http://www.mehmetfarac.com/belge.asp?select=363>, 05.03.2012. Afganistan'dan döndükten sonra bir operasyonda tutuklandıklarını ve dört ay cezaevinde kaldığını Gezenler kendisi de ifade etmektedir. bk. <http://www.islam-tr.net/serbest-kursu/15257-turkiyedeki-selefi-cihadi-akimin-analizi.html>, 08.02.2013.

²⁶ Faraç, Mehmet, "Küresel Ateş: El-Kaide", <http://www.mehmetfarac.com/belge.asp?select=363>, 05.03.2012; ayrıca bk. Çelik, Ömer, <http://www.milligorportal.com/showthread.php?t=873&page=2>, 12.03.2012.

²⁷ Mehmet Faraç, *El-Kaide Baş Kaldırıyor*, <http://www.mehmetfarac.com/belge.asp?select=690>, 22.02.2012.

alındığını, yine 12 Haziran 2009 günü Ensar Kardeşlik Platformu üyelerinin Suriye İstanbul Konsolosluğu önündeki basın açıklamasından öğreniyoruz. Türk makamların sorusu üzerine, Suriye Sefareti, Gezenler'in siyasi suçtan ötürü istihbarat tarafından gözaltına alındığı bilgisini vermekle birlikte, siyasi suçun niteliği hakkında açıklama yapmamıştır. İddiaya göre, İslami ilimler konusunda kendisini geliştirmek için ailesiyle birlikte gittiği Suriye'de, "selefi eğilimi" gerekçesiyle daha öncede kısa süreli gözaltına alınan Murat Gezenler, işkenceleriyle de maruf Babu Musalla hapisanesinde tutulmuştur.²⁸ Yine kendisiyle ilgili en son bilgilerden bir diğeri davetçi kardeşleriyle birlikte Suriye'deki direnişe katıldıkları şeklindedir. İlgili doküman Gezenler'in Suriye'de Esad güçlerine karşı savaştığını kesin ortaya koymasa da, kendisinin Suriye ile olan ilişkileri bu olasılığı güçlendirmektedir.²⁹ Kendisiyle ilgili, çeşitli platform ve derneklerin açıklamalar yapması da, diğer taraftan, Gezenler'in sadece kendi küçük grubu içinde etkili olmadığını, diğer selefi eğilimli grupların da yeri geldiğinde sahiplendiği bir figür olduğunu göstermektedir. Yine kendisinin Suriye ilişkileri hakkındaki iddialar, Gezenler'in hâlihazırda cihad bölgeleriyle olan bağlantılarının devam ettiğini göstermektedir. Nitekim "son dönemde üzerlerine çok gelindiğinden ve çatışma bölgelerine gidişlerin zorlaştığından yakınan" Gezenler'in bu tarz ifadeleri bu durumun bir göstergesidir.³⁰

Küçük bir grup görüntüsü veren Gezenler ve destekçileri herkese açık bir davet yöntemi kullanmakta; fikirlerini yaymada, Şehadet Yayınları yanında internet ortamını kullanmaktadırlar. Dışlayıcı tekfiri bir anlayışa sahip olması, Gezenler'in geniş kitlelere ulaşmasını engellemekle birlikte; Şehadet Yayınları bünyesinde yayınlanan kitaplar, kendisinin ve temsilciliğini yaptığı Orta Doğu kökenli diğer yazarların düşüncelerinin potansiyel olarak her sosyal kesimden insana ulaşmasını sağlamaktadır. Şehadet Yayınları özellikle Tartusi ve Makdisi³¹ ikilisinin fikirlerinin Türkiye'ye aktarıldığı bir alan olarak işlev görmektedir. Gezenler'in kendi yazdığı kitapların da, büyük oranda, mezkûr selefi çizginin ilave yorumlarla bir tekrarı mesabesinde olduğu söylenebilir.³² Gezenler, kitaplarının sesli kayıtları yanında, çeşitli konulardaki dersleri ve kısa açıklamalarının bulunduğu inter-

²⁸ Çakır, Aysun, "Murat Gezenler Serbest Bırakılana Kadar Eylemlerimiz Devam Edecektir", http://www.islamiyonelis.com/haber_detay.php?haber_id=29556, 10/01/2012; Hülya Şekerci, "Murat Gezenler Suriye'de Kayboldu, Akibeti Bilinmiyor", http://www.velfecr.net/haber_detay.php?haber_id=10596, 25.12.2012.

²⁹ <http://www.indirvideo.net/murat-gezenler-kardesleriyle-beraber-suriye-039-de-direnis-saflarinda-609046.html>, 08.02.2013; <http://www.facebook.com/video/video.php?v=313935438712979>, 08.02.2013.

³⁰ <http://www.islam-tr.net/serbest-kursu/15257-turkiyedeki-selefi-cihadi-akimin-analizi.html>, 08.02.2013.

³¹ Ebu Basir et-Tartusi (Abdul Mun'em Mustafa Halime, 1959 Suriye Tartus doğumlu, Ürdün vatandaşı); Ebu Muhammed el-Makdisi (Muhammed Tahir el-Bergavi, 1959 Filistin Nablus doğumlu, Ürdün vatandaşı). Makdisi'nin Arapça kendi internet sitesi için bk. <http://www.tawhed.ws/>, 08.01.14. Ayrıca kendisiyle ilgili değerlendirmeler için bk. <http://www.jihadica.com/?s=al-Maqdisi>, 08.01.14. <http://www.ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2012/04/Atlas-ExecutiveReport.pdf>, 08.01.14. Tartusi'nin hayatı için bk. http://www.anadoluhaberim.com/haber_detay.asp?haberID=3433, 07.01.14. Kendisiyle ilgili değerlendirmeler için bk. <http://www.ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2012/04/Atlas-ExecutiveReport.pdf>, 07.01.14. <http://www.jihadica.com/?s=Tartusi>, 07.01.14.

³² bk. <http://www.sehadetkitap.com/Default.asp>, 12. 03.2012.

net sitelerinde de boy göstermektedir. Genelde birbirinden alınan sesli dosyalara çeşitli sitelerde rastlamak mümkündür. Bu yönüyle Gezenler'in dini yorumlarını dünyanın her tarafından insanlara açtığı, kendini gizlemek gibi bir derdi olmadığı söylenebilir.³³

3. İslam'ı Anlama Biçimi

Köktencilik tartışmalarında klasikleşen bir çıkarım olarak dini kaynaklı radikal kimliğin büyük oranda kutsal metinlerin literal/lafzi anlamlarından hareketle meydana getirildiği belirleyici bir tanımlamadır. Gezenler örneğinde bu tanımlamanın bütünüyle geçerli olmadığı söylenebilir. Zira kendisi az çok usul tartışmalarına da girmekte, dini metinlerin nasıl anlaşılması gerektiği konusunda da, en azından teorik olarak, sadece literalizme hasredilemeyecek bir görünüm sergilemektedir. Usulle ilgili yaklaşımlarından önce, Gezenler'in İslam anlayışının kaynaklarına işaret etmekte fayda vardır. Bu anlamda, din algısını meydana getiren kaynaklar üçlü bir kategori halinde tipleştirilebilir. Mevdudi-Kutub-Said Havva, Abdullah Azzam ve benzerleriyle somutlaşan çağdaş İslami hareket çizgisi; tekfir ideolojisini iktibas ettiği Makdisi-Tartusi-Palevi tekfiri selefi çizgi ve son olarak Taberi, Razi, Kurtubi ve İbn Kesir'den Ahmet b. Hanbel, Buhari ve Müslim'e; İbn-i Teymiye'den, İbn-i Hazm'a ve İbn-i Kayyim el-Cevziyye'ye klasik İslami çizgi. Kullandığı kaynaklar açısından, Gezenler'in bu üç çizginin özel bileşimi altında şekillenen bir dini kimliğe sahip olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, bu üç kategoriden klasik İslami çizginin büyük oranda ilk iki çizgiyi meşrulaştırmak için devreye sokulduğu da gözlerden kaçmamaktadır.

Kendisi, ehl-i sünnet anlayışına uygun olarak, dinin asli kaynaklarını (edile-i şeriye) kabul etmekte; bu kaynaklara dayanmayan görüşlerin, özellikle ulemanın sözlerini dikkate alarak, reddedileceğini ifade etmektedir. “Şer'i delillere müstenid olmayan her bir söz ve görüş merduttur. Şer'i deliller ise malumdur. Asli şer'i deliller Kur'an, Sünnet; Kur'an ve Sünnete istinad eden icma ve kıyastır. Âlimlerin sözleri ise aslen delil değil delillendirilmeye muhtaçtır. Hangi âlimin sözü olursa olsun asli bir delile dayanıyorsa bu sizin için hüccet hükmündedir. Bunun dışında hiçbir âlimin sözü şer'i bir delil değildir.”³⁴ Bu anlayışın bir tezahürü olarak, kendisi de, benimsediği tekfiri görüşleri, özellikle klasik İslami eserlere vurguyla desteklemeye çalışmaktadır.

Yine kendisi klasik rivayetlerden faydalanmada bağlamın önemi de işaret et-

³³ Başta youtube olmak üzere örneğin bk. <http://darultevhid.page.tl/SESLI-DERSLER.htm>, 01.02.2012; <http://abdullahensar.wordpress.com/category/murat-gezenler/>, 12.03.2012; <http://www.sehadet.info/>, 10.11.2011. Bu sitelerde kendi ismiyle yer alan Gezenler'in bazı sitelerde, özellikle youtube'da Ebu Ubeyde ve benzeri mahlasları da kullandığı görülmektedir. Yine, Şehadet Yayınları tarafından basılan “İslam'a Çağrı” adlı kitapçığın 100 bin adet basıldığı ve bunların 83 bininin dağıtıldığı iddiaları Gezenler'in yayın faaliyetlerinin önemini göstermesi açısından dikkate değerdir. Bu yayınların kimde ne kadar tesir bıraktığını saptamak mümkün omamakla birlikte dağıtılan kitapların Gezenler'in fikirlerini geniş kitlelere yayma potansiyeli taşıdığı söylenebilir. bk. <http://www.islam-tr.net/serbest-kursu/15257-turkiyedeki-selefi-cihadi-akimin-analizi.html>, 08.02.2013.

³⁴ Gezenler, Murat, *İslam Hukuku Açısından Cehalet Övri*, s.195.

mekte, âlimlerin sözlerinin bütüncül bir bakış açısıyla ele alınması gerektiğini söylemektedir. Bu tarz usul açıklamalarının, özellikle kendisinin de sıklıkla atıfta bulunduğu âlimlerden kendi fikirlerine karşı çıkarımlar yapıldığında, bu tezatlıkların nasıl yorumlanması gerektiği konusunda yaptığı dikkat çekmektedir.³⁵ Fetvaların muayyen kişilere ve vakıalara özgü olabileceğini, dolayısıyla önemli hükümlerde daima tahsis olabileceğini kabul etmesi yanında, “ezminenin tegayyüru ile ahkâmın tebeddül edeceği” ilkesini de teoride benimsemiş gözükmektedir. Zaman ve mekân farklılığı çağdaş meselelerde vakıa farklılığını da beraberinde getirdiği için fetvaların şartlarını ve illetlerini tespit etmek zaruri olmakta; zira fetvalar örf ve adet farklılıklarına, dolayısıyla milletlere göre değişebilmektedir.³⁶ Kendisi, ulemanın şartlara göre nasların yorumlarını bazen genişlettiğinin, bazen daralttığına, hatta bazen de açık hükümlerin uygulanmadığının (Hz. Ömer’in hırsızlıkla ilgili hükmü askıya alması veya ganimet dağıtımında Hz. Peygamber’den farklı bir yol takip etmesi veyahut müellefe-i kuluba hakkında açık nas bulunmasına rağmen zekattan pay vermemesi gibi) farkındadır. Bununla birlikte, kendisi, bu daraltmaların belirli şart ve durumlara göre yapılacağını da, özellikle İmam Şâtîbî’nin el-Muvâfakat’ına vurguyla ifade etmektedir.³⁷

Gezenler, Suyûtî ve Karrâfî’ye izafetle, kutsal metinleri anlamada ve yorumlamada önemli olanın “mana-i hakiki” olduğunu ifade eder. “Karine olmaksızın zahirden saptamak mümkün değildir” diyerek, dini metinleri anlama şeklini ortaya koyan Gezenler’in, yazdıkları da, bu ilkeyi büyük oranda benimsemiş olduğunu göstermektedir. Zahiri manayı öne çıkaran daha literal bir bakış açısına sahip olmakla beraber; yine de kendisinin duruma göre mana-i hakikiye, duruma göre de bazı tevillerle mana-i mecaziye müracaat ettiği gözlerden kaçmamaktadır. Dolayısıyla dini metinleri anlamada tam bir bütünlük içinde olmamakla birlikte, kendisinin zahiri mana açıksa buna öncelik verdiği söylenebilir.³⁸ Özellikle hâkimiyetle ilgili ayetlerde bu yaklaşım çok daha belirgindir. Kendilerini, cürüm işleme bakımından tekfirci olmayan diğer selefi gruplarla mukayese eder-

³⁵ a.g.e., s.196. Bu konudaki düşüncelerini şöyle dile getirmektedir: “Zira âlim bazen has bir meseleye ait fetva vermiş olabilir. O fetvasını genele uygulamak mümkün değildir. Bazen de vermiş olduğu fetvası umumdur. Başka yerlerde o fetvasını tahsis eden cümleler kullanmış olabilir. Bu yüzden özellikle ciddi ve önem arz eden meselelerde bir âlimin hangi görüşte olduğunu öğrenebilmek, onu kabul ya da reddedebilmek için o âlimin konuya dair sözlerini bütünlük içerisinde ele almak gerekir.” bk. a.g.e., s.196.

³⁶ a.g.e., s.197.

³⁷ Gezenler, Murat, *İrca Saldımlarına Karşı Şüphelerin Giderilmesi*, s140. Aşağıdaki cümleler, Gezenler’in dar ve tek boyutlu bir fıkıh anlayışına sahip olmadığını gösterir; her ne kadar uygulamada bu bakış açısını daima kullandığını söylemek zor olsa da: “Özellikle muasır meselelerde vakıa farkına, zaman ve mekân değişimine dikkat etmek ve âlimin fetvasının illetlerini tespit etmek gerekir. Bu zaruri bir durumdur. Zira âlimin verdiği fetvanın kendi koşullarınca bir sebebe dayanması söz konusu olabilir. Ancak aynı koşullar gerçekleşmediği sürece o fetvanın geçerli olması söz konusu değildir. Bu, fıkıh usulünde «Zamanın Değişmesiyle Ahkâmın Değişmesi» başlığı altında uzun uzun incelenmiş, şartları ve sınırları tespit edilmiş bir konudur. Özellikle aynı mezhebe bağlı âlimlerin, kendi mezhep imamlarına dahi birçok konuda muhalefet etmelerinin zaman ve şartların değişmesine, vakıanın farklılaşmasına bağlanması oldukça dikkate şayan bir husustur.” bk. a.g.e., Gezenler, Murat, *İslam Hukuku Açısından Cehalet Örneği* s.197.

³⁸ Gezenler, Murat, *İrca Saldımlarına Karşı Şüphelerin Giderilmesi*, s.193 ve 196.

ken şunları söylemektedir: “Davetçi Müslümanlar [yani kendileri] Maide Suresi’nin 44. ayetinin açık lafzına yani zahirine tabi olmuşlar ve Allah’ın indirdiği hükümlerle hükmetmeyenleri tekfir etmişlerdir.”³⁹ Burada, kendisi, ayetle ilgili, İbn Abbas’tan gelen “buradaki küfrün insanı dinden çıkarmayan küfür olduğuna” dair (küfrün düne küfür) kavli-i meşhura rağmen, ayetin zahirine göre hükmetmektedir. Diğer taraftan, örneğin “Kim bizim kıldığımız namazı kılar, bizim kiblemize yönelir ve bizim kestiğimizi yerse o kimse Müslüman’dır” Buhari hadisini, benzer pek çok sahih nasta da yaptığı gibi, hadisin anlamı gayet açık olmasına rağmen, zahiri manayı terk etmekte, hadislere bütüncül bakmak gerektiğini öne sürerek ya da hadisi diğer hadis ve ulema kavilleriyle tevil ederek, hâkimiyetle ilgili ayetlerde yapmadığını yapmaktadır.⁴⁰

Dolayısıyla, Gezenler’in din algısında, tekfir ideolojisinin sabit, diğer bütün usul kaidelerinin bu eğilimin haklılığını ve geçerliliğini ispat etmek için bağlama göre kullanıldığı söylenebilir. Kendisinde bütünsel ve uyumlu olan ana unsur tekfir eğilimi olup atıfta bulunduğu rivayetler ya da öne çıkarttığı usuller bu eğilimi ispat gayreti içinde yeniden yorumlamaya tabi tutulmaktadır. Bu anlamda, kendisinin İslam’ı anlama biçimlerinde bilhassa şu hususlara dikkat çekilebilir: (1) *Klasik İslami çizgiyi* okuyabilme/takip edebilme becerisine rağmen, *çağdaş İslami hareket* çizgisi ile Makdisi-Tartusi-Palevi’yle somutlaşan tekfiri çizginin bileşiminden oluşan *selefi-tekfiri* bir anlayış kendisinde katı bir fikr-i sabite dönüşmüştür. Bu yüzden muteber İslami kaynakları kullanması selefi-tekfiri anlayışını değiştirmemektedir. (2) Zahiri anlamları esas kabul etmekle birlikte, ideolojik bağlama göre bazen zahir, bazen de mecazî manaları öne çıkartmaktadır. Burada belirleyici olan yine tekfir eğilimidir. (3) Tekfir ideolojisini desteklemediğinde, ayet ve hadislerin açıklamalarını, klasik rivayet silsilelerinden tercih ettiği ulema kavilleriyle daraltmakta ya da genişletmektedir. (4) Nasta delalet ve sübut yönünden bir problem olmadığında ise illet aramakta ve her seferinde konuyu şirk akidesi veya tekfir hukuku şeklindeki öznel tanımlamalarla içini doldurmaya çalıştığı tekfir ideolojisine indirgemekte ve hiçbir açıklamanın bu suçu gölgelemeyeceğini ileri sürmektedir. (5) Tekfir karşıtı açık beyanları bulunan selefi âlimlerin sözlerini (özellikle İbn Teymiye) diğer beyanlarına bakmak lazım diyerek bağlamından koparmakta, bir sözü diğer bir sözle geçersiz veyahut etkisiz hale getirmeye çalışmaktadır. (6) Bütün bunları yaparken, ilk dönem kaynaklardan İslami hareket önderlerine ve çağdaş selefi yorumlara, rivayetler arasında adeta kaybolmakta, bu suretle tekfir gibi önemli bir konuda, teville dayalı tekfir yapılamayacağını bilmesine rağmen, teville dayandığını fark edememektedir.⁴¹ Sonuçta, Gezenler’de, dini algılama biçimi açısından, İslam’ı anlama gayretinden ziyade ya da onun yanında, belirli bir ideoloji çerçevesinde İslam’ı anlamlandırma kaygısı öne çıkmaktadır.⁴²

³⁹ a.g.e, s.42.

⁴⁰ bk. a.g.e, s.230.

⁴¹ Gezenler, Murat, *İrca Saldırılarına Karşı Şüphelerin Giderilmesi*, s.313.

⁴² Bütün kitaplarında görülebilecek bu yaklaşım için örneğin bk. Gezenler, Murat, *İrca Saldırılarına Karşı Şüphelerin Giderilmesi*, s.208 vd. ile 287.

4. Tekfiri Zihniyet Dünyası

4.1. Tevhid Anlayışı

Tekfir ideolojisinin temelini tevhide yüklenen özel anlam oluşturmaktadır. Bu anlam yükleme, Gezenler örneğinde, “tevhid hukuku” ya da “şirk akidesi” kavramları kullanılarak yapılmaktadır. Bu çerçevede, tevhid hukuku, Gezenler’in kendine has tevhid yorumu olmaktadır. Gezenler, tevhidin bilinen ve kabul edilen anlamına, insanları yönetmek için kanun çıkarmayı inkârı da ilave etmektedir. “Tevhid kelimesinin ilk cüz’ü olan ve “*La İlahe...*”, Allah’tan başka ibadet edilen bütün rablerin, tağutların, putların inkâr edilmesi, onların hiçbir güç ve kuvvete sahip olmadıklarına, kendi başlarına ne bir menfaat vermeye ne de bir zararı def etmeye güçlerinin olmadığına, *insanları yönetme adına teşride bulunamayacaklarına* [italik yazara ait] iman etmektir.”⁴³ Bu tanımlamadaki son bölüm, aynı zamanda, tevhid hukukunun başladığı yer olmaktadır. Zira Allah’ın dışındaki bütün putların inkârı ve yegâne güç sahibi olarak Allah’ın kabul edilmesi tevhid için yeterli olmamakta; aynı zamanda, insanları yönetmek için kanun ve yasa çıkarmayı da inkâr etmek gerekmektedir. Bilinen tevhid tanımına yapılan basit bir ilave ile yeni bir tevhid hukuku oluşturulmaya çalışılmakta ve bu alternatif tevhid hukuku çerçevesinde insanlar iman dairesinin dışına itilmektedir.

Tevhide yüklenen bu özel anlam, ikinci adımda tabii bir sonuç olarak tekfiri ve tecridi de beraberinde getirmektedir. Gezenler tevhide yüklediği özel anlamın uygulamada nasıl tezahür edeceğini ya da etmesi gerektiğini de şu cümlelerle ortaya koyar: “Günümüzde bu yüce kelimeyi pratik hayata aktarmak ise ancak şu şekilde mümkün olabilir: Öncelikle, “*La ilahe...*” diyerek Allah’ın şeriatine muhalif kanunlar çıkaran tağutları, onların kanunlarını, hayatlarını bu beşeri kanunları uygulamak, korumak ve insanların bu kanunlara itaat etmesini sağlamak adına harcayan asker, polis ve diğer yardımcılarını tekfir etmek, onlara buğz etmek ve onlardan teberrî etmek gerekir.”⁴⁴ Tekfir, tecrit, tebberrî ve buğz gerektiren bir tevhid anlayışı öne çıkarılırken; tevhidin kapsamı, en hafif ifadeyle eksik ve hatalı bir bağlama dayanılarak daraltılmaktadır. Böyle yorumlandığında ilginç bir şekilde, temelde birleştiren/bütünleştiren/güç katan İslami tevhid anlayışı parçalayan/çatıştıran/güçsüzleştiren bir konuma indirgenmektedir. Bu yorum içinde, tekfir ve tecrit Müslümanlık vasfından soyutlanan sıradan insanların şeytanlaştırılmasını, hatta şartlar olgunlaştığında, yok edilmesini de gerektiren tehlikeli bir araca dönüşme riski taşımaktadır.

Dil ile ikrar kalp ile tasdik kişinin Müslümanlığına ya da küfürden kurtulmasına yetmemektedir. Ameli imanın bir parçası olarak gören iman tanımlarından hareket etmekle birlikte; amel ve fiillere yüklediği anlamlar Gezenler’in tekfirî ideolojisinin ana eksenini oluşturur. Burada temel mesele, hangi amel ya da fiil şirk akidesi olarak yo-

⁴³ Gezenler, Murat, *İslam Hukuku Açısından Cehalet Özrü*, s.18.

⁴⁴ Gezenler, Murat, *İrca Saldırılarına Karşı Şüphelerin Giderilmesi*, s.19.

rumlanacaktır; Gezenler bu anlamda özellikle beşeri yasa çıkarma ve bu yasalarla mahkeme olmaya çok özel önem vermektedir. Ona göre, “kim ki Allah’ın indirdiği ile değil de kulların teşri ettikleri ile muhakeme olursa tevhidi bozmuş ve apaçık bir şirkin içine düşmüştür”⁴⁵ Dolayısıyla Allah’ın indirdiği ile hükmetmeyen hâkimler ve bunlara itaat eden cahil halk kesimleri, “tevhid kelimesinin şartlarına riayet etmedikleri ve onu bozan hallerden uzak durmadıkları için bu ikrarın kendilerine bir faydası yoktur.”⁴⁶ Kendisinin “diğer şirk unsurları” diye andığı; fakat tevhidin bilinen anlamları dışında sadece “Allah’tan başka teşri sahiplerinden beri olmak”, yani beşeri kanunları kabul etmek şeklinde bir cümleyle açıkladığı şirk fiilini işlemek, Müslüman’ı Mekke’li Müşrik haline getirmeye yetmektedir. Bu noktadan sonra, şirkle ilgili ayetler sıralanmak suretiyle, günümüz Müslüman’ı, adeta M.7. yüzyıl Mekke’indeki müşrik ve kâfir haline gelmektedir.⁴⁷ Gezenler’e göre insanlar tevhid kelimesinin şartlarını, rukûnlarını, gereklerini ve onu bozan halleri bilmemektedir; dolayısıyla her gün tevhid kelimesine muhalif söz ve ameller toplum tarafından defalarca işlenmektedir.⁴⁸ Bu konuda o kadar kesin fikre sahiptir ki, yine Gezenler’e göre, “böyle kimselerin küfründen, mürtedliğinden ancak kiblesi beşeri parlamentolar olan, tevhid ilminden yoksun kimseler ve bunların kandırdıkları cahiller şüphe ederler.”⁴⁹

4.2. Hâkimiyet Anlayışı

Tekfir ideolojisi, bu anlayışının tabii bir uzantısı olarak, özellikle kendisini hâkimiyet konusunda göstermektedir. Gezenler’in hâkimiyetle ilgili temel yaklaşımlarını beş maddede özetlemek mümkündür. Buna göre (1) kanun koyma yetkisi sadece Allah’a hasır ve ilahlığın temel özelliklerindedir. (2) Teşri yetkisi Allah’a ait olduğu için insanlar arasında hükmeden hâkimlerin Allah’ın indirdiğine göre hükmetmesi gerekir. (3) İman iddiasının en temel gereklerinden birisi Allah’ın indirdikleriyle muhakeme olunmaktır. (4) Allah’ın yanında beşeri yasalar ihdas tağutlara düşmanlık beslemek vaciptir. Son olarak, (5) Allah’ın şeriatına muhalif hususlarda tağutlara itaat etmek onlara yönelik ibadet olması hasebiyle kişinin üzerinden İslam vasfını kaldırmaktadır.⁵⁰

Allah’a ait nihai ve kozmik egemenlik, Gezenler tarafından, beşeri bir hâkimiyet şeklinde de yorumlanmaktadır. Burada yine tekfir ideolojinin iki temel vasfı ortaya çıkar: Öncelikle tekfiri anlayış hüküm koyma ve kanun çıkartma vasfını uluhiyetin bir parçası olarak yorumlamaktadır. Buradan ikinci istidlale varan tekfir ideolojisi, kanun koyana yönelik itaati ise itaat edilene ibadet edilmesi şeklinde yorumlamaktadır. Bu konuda, özellikle Makdisi gibi Orta Doğu kökenli yazarlardan iktibasla şunları ileri

⁴⁵ a.g.e, s.25.

⁴⁶ a.g.e, s.217.

⁴⁷ a.g.e., s.206.

⁴⁸ Gezenler, Murat, *İslam Hukuku Açısından Cehalet Övri*, s.84.

⁴⁹ Gezenler, Murat, *Hâkimiyet Mefhumi*, Şehadet Yayınları, Konya 2008, s.43.

⁵⁰ Gezenler, Murat, *İrca Saldırılarına Karşı Şüphelerin Giderilmesi*, s.45.

sürmektedir: “Kanun çıkarma, hüküm koyma ve yasa vazetme vasfı ulûhiyetin temel özelliklerindedir. Bu noktada teğri sahibine yönelik itaat ise itaat edilen merciye ibadetin kendisidir. Bundan dolayı Allah’tan başkasına ibadeti reddederek sadece Allah’a ibadet etme ilkesi, kullara yalnızca Allah’ın kanunlarına itaat etmeyi vacip kılmaktadır. Şayet hükümlerine itaat edilen Allah (*Subhanehu ve Tealâ*) değil de Allah’tan başkaları ise bu onlara yönelik bir ibadettir. Her kim ki beşerin kendi hevasından çıkardığı kanunlara itaat eder, hükümlerine boyun eğerse bu eylemi ile açık bir şekilde itaat ettiği merciye ibadet etmiş ve Allah’a şirk koşmuştur.”⁵¹ Sıklıkla vurguladığı “teğride itaat ibadetin kendisidir” anlayışından sonra, tevhid anlayışında olduğu gibi, Kuran ve Sünnette geçen müşriklerle ilgili emir, tavsiye ve öğütler bu kişi ya da otoritelerle ilişkilendirilmektedir.

Dini köktencilik tartışmalarında merkezi yere sahip metinsel literalizm anlayışı, Gezenler’in hâkimiyet tasavvurunda da açıkça gözlemlenir. “Kur’an’ı Kerim’de hüküm kavramına dair geçen ayetler hâkimiyet mefhumunu oluşturmaktadır” diyen Gezenler, hâkimiyet kavramının aslı olarak özellikle yasama, yargı ve muhakemeleşmeye dikkat çekmektedir.⁵² Dolayısıyla hâkimiyet ona göre Kuran’da hüküm kavramı ile ilgili ayetlerden meydana gelmektedir. Bu bakış açısından, birisi dini metinlerle, diğeri bir hukuk kavramı olarak hâkimiyet mefhumuyla ilgili iki sorun ortaya çıkmaktadır. Kuran’da geçen hâkimiyet kavramı ya da ha-ke-me fiilinden türeyen bütün kelimeler öncelikle literal olarak neyi ifade etmekte ve hangi bağlamlarda kullanılmaktadır. Bu kavramlar İslam sosyal tarihi içinde nasıl anlaşılmalı ve buradan hareketle ne tarz bir siyaset pratiği ortaya çıkmıştır. Literal ve tarihsel arka plan yanında, bu ayetlerdeki evrensel mesaj, yani ayetlerdeki ilahi murâd ve gaye ne olabilir? Tanımlamaları doğrudan Kuran’dan alan Gezenler’in, hâkimiyet kavramına bu tarz üç boyutlu, aslında yüksek bir ilim ve fikir çilesi gerektirecek bir bakış açısıyla bakmadığı; daha çok literal bir anlayışı öne çıkarttığı söylenebilir. Sonuçta bu bakış açısında, Allah’ın ontolojik/kozmik hâkimiyeti ile beşeri hâkimiyetin birbirine karıştırıldığı ortaya çıkmaktadır.

Diğer taraftan, Gezenler, bir kamu hukuku terimi olarak hâkimiyet kavramının anlamından da bihaber görünmektedir. Kaynağı ilahi ya da seküler, hâkimiyet toplumsal hayat yaşayan bütün insanlarda görülen en yüksek emretme ve düzen sağlama iradesini ya da otoritesini ifade eder. İlahi kaynaklı bile olsa, insanlar üzerinde bu hâkimiyeti tesis edecek ya da bu iradeyi temsil edecek, iyi ya da kötü bir yönetici ve sisteme ihtiyaç olduğu açıktır. Dolayısıyla burada da mesele Gezenler’in düşündüğünden çok daha karmaşıktır ki, hâkimiyetin ve hukukun tabii kaynağından başlayarak, hâkimiyeti temsil eden otoritenin niteliği, hâkimiyetin devamını sağlayacak resmi normlar sisteminin nasıl oluşturulacağı, oluşturulacak hukuk sisteminin ihtiyaç ve beklentilere cevap vererek sorunları nasıl çözeceği ve kamu düzenini var edecek kurumların nasıl tesis edileceği gibi, sadece “hâkimiyet Allah’ındır” sloganıyla çözülemeyecek kadar derin ve kapsamlı;

⁵¹ a.g.e, s.25.

⁵² Gezenler, Murat, *Hâkimiyet Mefhumu*, 2008, 23.

sadece dini değil, insanlığın bu konudaki tarihi tecrübelerini de bilmeyi gerektiren çok boyutlu problemler içermektedir.

“Allah’ın indirdiği hükümlerin uygulandığı bir karış toprak parçasının olmaması” Gezenler’e göre, “öncelikle tevhidin hâkimiyet boyutundan başlanılmasını” gerekli kılmıştır. Bu yüzden İslam davetçileri tarafından “Allah’a iman ederek kopmak bilmeyen sağlam kulpa yapışabilmenin tek yolunun yeryüzünde kendi hevalarıyla hükmeden tağutların reddinden geçtiği gerçeği olabildiğince yüksek bir sesle dile getirilmiştir.”⁵³ Dolayısıyla, önce insanlar hâkimiyet mefhumunu anlayacaklar, sonra gerçek iman sahibi bireyler olarak İslami bir düzen kurma yolunda adım atacaktlardır. Bu bakış açısına göre, muvahhitler, İslam’ın ilk dönemlerinde olduğu gibi, daha iman probleminde odaklanılan açık davet aşamasındadır.

Yasama yetkisinin yaratıcıdan alınıp insanlara devredilmesine küfür nazarıyla bakan Gezenler, Orta Doğu kökenli Selefi yazarları kullanarak Ürdün, Kuveyt ve Türkiye gibi ülkelerde, yasama yetkisinin Allah’tan alınıp krala, cumhurbaşkanına ya da parlamentoya devredildiğini anlatmaktadır. Yine Selefi-tekfiri yazar Abdulkadir b. Abdulaziz’e nispetle, beşeri kanunlarda inkâr ve helal kılmanın çeşitli örnekleri üzerinde durmaktadır. Buna göre zinanın, genelevlerin, içkinin, faizin, müziğin/eğlencenin, dinden dönmenin serbest olması tekfiri anlayış açısından haramı açıkça helal kılmak olarak algılanmaktadır. Yine beşeri kanunların hakkında şer’i cezaların bulunduğu suçlara değişik cezalar öngörmesi ya da inanç hürriyetinin kanunlaştırılması suretiyle putperestlere ve ehl-i kitaba karşı Allah yolunda savaşı ortadan kaldırması veyahut Allah yolunda cihad, mürted yöneticilere karşı çıkma gibi bazı vacipleri yerine getirenlerin cezalandırılması helali haram kılmak şeklinde okunmaktadır.⁵⁴ Ayrıca, burada Allah’ın haram kıldığına helal demekten ya da haramı açıkça helal saymaktan ziyade; **haramın haram olduğuna inanılmakta; ancak uygulamada bunlar dikkate alınmamakta, dolayısıyla mefsemete izin verilmektedir.** Tekfirin şartları açısından, mefsemete doğrudan/dolaylı izin veren kimse günahkâr görülebilir; fakat anılan konularda açıkça küfrünü ikrar etmedikçe tekfir edilmesi uygun/doğru bir yaklaşım tarzı değildir.⁵⁵

Hâkimiyet konusunda Gezenler’e yapılan tenkitler, konuyla ilgili tartışmaların teolojik boyutunu göstermesi açısından anılmaya değerdir. Din sosyolojisinin dışında, temel İslam bilimlerinin katkılarıyla şekillenecek ayrı bir araştırma konusu olabilecek kapsam ve derinlikte olan bu iddialar şu şekilde özetlenebilir. Hz. Yusuf’un Mısır melikinin yanında hazineden sorumlu üst düzey yönetici olarak çalışması (Kuran-ı Kerim, Yusuf: 55); yine Firavun’un sarayında polis şefi olduğu bildirilen mümin bir adamın görev yapması (Kuran-ı Kerim, Mümin: 28); Habeş Kralı Necâşi’nin Müslüman olmasına rağmen

⁵³ Gezenler, Murat, *İrca Saldırılarına Karşı Şüphelerin Giderilmesi*, s.12-13.

⁵⁴ Gezenler, Murat, *Hâkimiyet Mefhumu*, s.31-32.

⁵⁵ **Özellikle**, *Geçmişten Günümüze Tekfir Hadisesi* isimli başlık altında verilen tekfirin şartları dikkate alındığında bu durum daha da net ortaya çıkmaktadır. Konuyla ilgili mezkûr başlığa bakınız.

Müslüman olmayan halk üzerinde eski kültürüne göre melikliğe devam etmesi (Buhari, Kitabu-l Menakibi Ensar: 38; Müslim, Kitabu-l Cenaiz: 22.); Müşriklerin Kurulu Hılfu'ul Fudul'a Hz. Peygamber'in yirmili yaşlarda katılması ve bu kuruldan daha sonraları da övgüyle bahsetmesi (Ahmed b. Hanbel, Müsned: 1/90; İbn-i Hişam, es-Siretu'n Nebeviye: 1/141); demokratik anlayışın şura ilkesiyle benzerliği (bk. Kuran-ı Kerim, Şura: 38); demokrasi ve parlamenter sistemin maslahat gereği desteklenmesi; Ka'b b. Eşref olayından hareketle, bir maslahat ya da zaruret durumunda kalben inanmaksızın küfür kelimelerinin söylenebileceği (Buhari, Megâzi: 15; Müslim, Cihad ve Siyer: 119); Mekke'nin fethe dilediğini gizli bir mektupla Kureyşlilere bildirmeye kalkın, bir anlamda Müslümanlara ihanete yeltenen Hâtıb b. Ebi Beltâ'nın Hz. Peygamber tarafından affedilmesi (İbn-i Hişam, 2/398-399; Ahmed b. Hanbel, Müsned: 1/80); hakemlik için Hz. Peygamber'e gelen Yahudiler arasında Tevrat'a göre hükmedildiği iddiası (Şu ayetlerin tefsirlerine bk. Kuran-ı Kerim, Maide, 41; 48-49); Hz. Ömer'in kendi döneminde hırsızlıkla ilgili hadleri uygulamaması, kıtlık döneminde zekatı ertelemesi, atlara zekat getirmesi ya da ganimetleri farklı usullere göre dağıtması gibi maslahatın öne çıkarılarak hadlerin tatbikinin ertelenebilmesi; Maide suresi 41-50 arasında Allah'ın indirdiği hükümlerle hükmetmeyenlerin kâfir, zâlim ve fâsık olduklarına dair ayetlerle ilgili, İbn-i Abbas ve diğer tabiin alimlerine atıfla, buradaki küfrün bilinen küfür olmadığı rivayetiyle ilgili tartışmalar; aynı şekilde, Maide suresinin 44. ayeti üzerinde, ayetin zahire göre anlaşılacağı ve kişinin Allah'ın hükümlerini inkar ettiğinde ya da bir haramı açıkça helal kıldığında ancak kâfir olacağı şeklinde icma olduğu tartışmaları; Emevi halifelerinden Haccac'ın uygulamalarıyla Allah'ın haram kıldığı pek çok haramı meşrulaştırmasına rağmen, selef uleması tarafından tekfir edilmemesi; pek çok hadise atıfla kelime-i şehadeti ikrar edenin dünya hükümleri açısından Müslüman sayılması; ehl-i kiblenin tekfir edilemeyeceğine dair icma derecesine ulaşın rivayetler; amellerin niyetlere göre olması prensibi; yöneticilerin ilahi hükümleri inkar ya da haramları helal kılmadıkları sürece tekfir edilemeyeceği; kâfire itaatin kâfire ibadet olarak yorumlanamayacağı tartışmaları; ehven-i şer ilkesine göre iki kötünden daha iyi olanın seçilmesi gerektiği; Kurânî bir kavram olarak mustazaflık/güçsüzlük çerçevesinde yapılan tartışmalar; ehl-i sünnette "umumi tekfirin hususi tekfiri gerektirmeyeceği" anlayışı, yani Ahmed b. Hanbel'in "her kim Kuran mahlûktur derse kâfir olur" demesine rağmen bu inanca sahip imamların arkasında namaz kılması gibi; tekfirin şartları yanında hata, cehalet ve tevîl engellerinin bulunması.⁵⁶

4.3. Parlamenter Sistem ve Seçimlere Katılma

Tekfirî ideoloji, modern toplumlarda yasamanın merkezi olan parlamenter sisteme ve bu sisteme hayat veren seçimlere de şiddetle karşı çıkmaktadır. Bu reaksiyonun temelinde, yasama sistemini bütün uzantılarıyla birlikte, tağüt kavramı içinde yorumlamak yatmaktadır. Parlamentoda kanunları çıkarınlar, bu kanunları mahkemelerde uy-

⁵⁶ Bu konuda daha detaylı açıklama ve tartışmalar için krş: Gezenler, *İrca Saldırılarına Karşı Şüphelerin Giderilmesi*, s.45vd.

gulayanlar ve anlaşmazlıklarını çözmek için mahkemelere müracaat eden herkes tağut kavramıyla ilişkilendirilmektedir. Buradan anlaşıldığı kadarıyla, üçlü bir yapı şeklinde beşeri sisteme işlerlik kazandıran herkes Gezenler'e göre, Allah yanında alternatif ilahlar edinmektedir.⁵⁷ Bu noktadan sonra Gezenler'in hükmü açıktır: "Yeryüzünün neresinde olursa olsun -ki bugün yeryüzünün tamamı böyledir- insanların sevk ve idaresi için meclislerde ve parlamentolarda, Allah'ın indirdiği hükümler bir kenara bırakılıp, yerine beşer ürünü lanetli kanun ve yasalar getiriliyorsa, bu yapılan fiil ayan beyan küfürdür ve böyle bir eylem içerisinde olanlar da ayan beyan kafirdirler".⁵⁸ Bu konuda oldukça kesin ve keskin açıklamalarda bulunan Gezenler, bu kimselerin kafirliğinde tereddüt edilemeyeceğini, zira bunların Allah'ın ilahlığına tecavüz ettiklerini, "böyle kimselerin küfründen, mürtetliğinden ancak kiblesi beşeri parlamentolar olan, tevhid ilminden yoksun kimseler ve bunların kandırdıkları cahillerin şüphe edeceğini" ifade etmektedir.⁵⁹

Parlamentar sistemle ilgili düşünceleri, 3 Kasım 2002 seçimleri dolayısıyla yazdığı yazılarda daha da belirgin hale gelmektedir. Kendisine göre, parlamento hâkimiyetin Allah'tan alınıp millete verildiği, Mekke müşriklerinin Dar'un Nedve'sine benzemektedir. Parlamentoyu çağdaş Dar'un Nedve olarak tanımladıktan sonra Gezenler'in bu konudaki yorumlarını tahmin etmek zor değildir. "Rasulullah (sav) hayatının ne risalet öncesi döneminde ne de risaletten sonraki döneminde kesinlikle bu Dar'un Nedve'ye girmemiş, onların hiçbir ilke ve maddelerini kabul etmemiştir. Dar'un Nedve'nin isteklerine karşı asla taviz vermemiş, onların isteklerini "Sizin dininiz size, benim dinim banadır" temel ilkesiyle karşılamıştır. Burada şöyle bir soru akla gelmektedir: Bugün Müslüman geçinen, kendilerini Müslüman olarak isimlendiren, çağdaş Dar'un Nedve konumunda olan parlamentolara girip onların ilkelerini kabul edenlerin bu Müslümanlık iddiaları ne kadar tutarlıdır?"⁶⁰

Bu tarihsel karşılaştırma yanında, Gezenler, Abdul Münim Mustafa Halime'ye referansla **İslam'da niçin parlamenter sistemin olmayacağını** dört maddede anlatmaya çalışıyor. (1) Öncelikle, milletvekili gayr-i İslami bir sistem kuracağına yemin etmek suretiyle, zorlama olmaksızın küfür maddelerini kabul ederek akidesini açıkça bozmaktadır. (2) Tüzük veya düşünceleri ne olursa olsun, oy çoğunluğuna sahip olan yönetimi tayin ettiği için parlamentoya giren kişi Allah'ın dinine düşmanlık eden şahıs ve partilerin meşruluğunu teoride ve pratikte kabul etmektedir ki bu da imana terstir. (3) Bu sistem içinde, Allah'ın indirdikleriyle hükmetmeyen hâkimlere itaat vardır; bu da vela ve bera akidesi ile çelişmektedir. Son olarak (4) parlamenter sistemde kanunlar çoğunluğa göre yapılmaktadır; buna göre çoğunluk helali haram,

⁵⁷ Gezenler, *Hâkimiyet Mefhumu*, s.76-77.

⁵⁸ *a.g.e.*, s.32.

⁵⁹ *a.g.e.*, s.43.

⁶⁰ Gezenler, Murat, "İslam'a Göre Parlamento'ya Girmenin ve Vekil Tayin Etmenin Hükmü", www.sehadet.info, 15.12.2011, s.2.

haramı da helal kabul ederse çoğunluğun dediği hak olmaktadır ki, bu yapı şeriata hükümlerini tağutun hükümleri ile aynı konuma indirgemektedir.⁶¹ Dolayısıyla, tekfiri ideolojiye göre, burada en temel problemlerden birisi hükümleri Allah'ın değil; çoğunluğun belirlemesidir.

Parlamentar sistemi reddetmenin temel sebebi, Gezenler örneğinde, hâkimiyet konusunda da yaptığı gibi, haram ve helal koyma yetkisinin tabii bir uzantısı olarak görüldüğü, hüküm koyma ve yasa vazetmenin ilahlığın ve hükümranlığın temel vasıflarından birisi olarak görülmesidir. Beşeri hâkimiyet anlayışının ulûhiyet olarak yorumlandığı bu anlam evreninde, demokratik seçimlere katılma da sistemi meşrulaştırmak anlamına gelmektedir.⁶² Oy kollarına şiddetle karşı çıkan Gezenler, şirk bir fiili işlemle eşdeğer tuttuğu bu tutumu, müşrik bir düzeni peşinen onaylamak ve ona itaat etmek şeklinde yorumlamaktadır. Farklı şekillerde tekrarladığı bir hususiyet olarak, ona göre bu konuda itaat ibadet anlamına gelmekte, müşrik bir sisteme ibadet ise doğrudan tekfir edilmeyi gerektirmektedir. Bu konuda çeşitli bağlamlarda zikrettiği şu ayeti referans göstermektedir: “Üzerine Allah'ın adı anılmadan kesilen hayvanlardan yemeyin. Kuşkusuz bu büyük günahdır. Gerçekten şeytanlar dostlarına, sizinle mücadele etmeleri için telkinde bulunurlar. Eğer onlara itaat ederseniz şüphesiz siz de Allah'a ortak koşanlardan (müşriklerden) olursunuz.”⁶³

⁶¹ *a.g.e.*, s.5-6. Yine bu sistemin laik olmayı içerdiğini, laikliğin ise İslam'da olamayacağını Mustafa Sabri Efendi'nin Mevkîfü'l-Akıl isimli eserine vurguyla da açıklamaya çalışmaktadır. “Laiklik hükümet tarafından halkın dinine indirilmiş bir darbedir. Oysa devrimler adet üzere halktan iktidara yöneliktir. Burada hükümetlerin halka rağmen, halkın aleyhinde devrim yaptığını görüyoruz. Laiklik ilkesini kabul eden bir siyasi rejim İslam hükümlerine başkaldırmış demektir. Dolayısı ile öncelikle bu hükümet irtidad etmiş, sonra da bu idareye itaat edenler tek tek mürtedleşmişlerdir. Siyasi idarede görev alanlar tek tek mürted hükmünü aldıkları (İslam dininden çıktıkları) gibi bu hükümete itaat eden kitlelerde irtidada düşmüş olurlar. Bu kestirmeden toplu küfre giriş kadar daha korkunç bir olay tasavvur edilemez”. bk. *a.g.e.*, s.6

⁶² Gezenler, Murat, “İslam'a Göre Parlamentaoya Girmenin ve Vekil Tayin Etmenin Hükümü”, s.6. Beşeri sistemi ilahlık olarak yorumlayan Gezenler bu konudaki düşüncelerini şu cümlelerle sonlandırmaktadır: “Sonuç olarak mesele gayet açık bir şekilde ortaya konulmuştur. Her kim Allah'ın indirdiğini bir kenara bırakarak ne amaçla ve ne niyetle olursa olsun hevasından yasa ve kanun vaaz ederse apaçık bir şekilde ilahlık iddia etmiştir. İslam milletinden çıkıp şeytan ve dostlarının safını almıştır. Ve yine her kim ne amaçla ve ne niyetle olursa olsun bu batıl ilahlara zerre kadar meyleder, onlara tek bir konuda dahi itaat eder ya da itaat etme sözü anlamına gelen fiillerde bulunursa apaçık bir şekilde kâfir ve müşrik ismini alacaktır.” bk. *a.g.e.* s.9

⁶³ Gezenler, Murat, “İslam'a Göre Parlamentaoya Girmenin ve Vekil Tayin Etmenin Hükümü”, s.7. Haramı helal kılma şeklinde yorumladığı parlamenter sistemin uygulamalarını kendisi şu cümlelerle ifade etmektedir: “Ne yazık ki günümüzde bu yetki tamamen Allah'ın elinden gasp edilmiş, insanlara tahsis edilmiştir. Bu yetkiye sahip olduğunu iddia eden bu batıl ilahlar, çıkardıkları yasalarla Allah'ın yasalarını serbest bırakmışlar, yine Allah'ın emirlerini de yasaklamışlardır. Allah'ü Teala'nın şeytanın ameli olarak isimlendirdiği faiz bunların anayasalarına göre serbesttir ve ekonomilerinin temelini oluşturmaktadır. Yine Allah'ü Teala'nın haram kıldığı içki, kumar, fal okları, zina gibi tüm fiiller bu parlamenterlerin elleriyle serbest bırakılmıştır. Allah'ü Teala'nın kat'i bir emri olan tesettür ise aynı şekilde bunların elleriyle yasaklanmış, haram kılınmıştır. İşin üzücü tarafı ise, tüm bu cinayetleri işleyenlerin büyük bir kısmı kendilerini Müslüman olarak isimlendirmek-telerdir. Hatta kendilerini Müslüman zanneden cahil halk yığınlarının reylerini alabilme adına her daim İslam'dan dem vurmaktalardır.” bk. *a.g.e.*, s.6.

Teşri yetkisini insanlara verme amacı kastetmeden oy kullanmak; ehven-i şer ilkesinden hareketle toplumun refahını tesis edecek daha iyi bir yöneticinin başa gelmesine hizmet etmek; açık şirk kastı olmaksızın bilgisizlik ve cehaletle oy kullanma gibi gerekçelere istinaden, beşeri bir sistemde seçimlere katılmayı caiz gören kendi fikriyatına yakın diğer selefi yazarlara rağmen, Gezenler'in bizim delillerden anladığımız bu yönde değil diyerek bu konudaki katı tutumunu devam ettirdiği görülmektedir.⁶⁴ Türkiye'de insanların parlamentonun Allah'ın hükümlerini terk ederek alternatif yasalar çıkarıldığını bilerek oy verdiğini; dolayısıyla bu konuda kasıt ya da cehalet şeklinde bir mazretin olamayacağını ifade eden Gezenler, bu konudaki düşüncelerini şu cümlelerle bağlıyor: "Sonuç olarak; parlamento seçimlerine katılarak oy vermek apaçık bir şekilde teşri yetkisini insanlara tahsis etmek olması dolayısıyla şirk bir ameldir. Kim böyle bir amelde bulunursa apaçık bir şekilde müşrik olur. Kişi hangi niyetle olursa olsun böyle bir amelde bulunursa Allah'a şirk koşmaktan kendisini kurtaramaz. Zira niyetler fasid amellerin kişi üzerinde terettüp eden sonuçlarını asla iptal etmezler. Her kim ki; "teşri adına değil fakat bir takım faydalar için oy atan kimselerin kasıtları tekfir edilmeleri için bir engeldir" derse bunun Kur'an ve Sünnetten delilini ortaya koymak zorundadır. Aksi halde söyledikleri boş bir söz olmaktan öte hiçbir değer taşımayacaktır."⁶⁵

4. Tekfir Etme Eğilimleri

Yolundan gittikleri çağdaş selefler de aslında bu konuda en azından ihtilafların olduğunu kabul ederek değerlendirmelerine başlamaktadır. Örneğin kendisini çokça referans gösteren Tartusi, bu konuda şunları kaydetmektedir: "Allah'ın indirdiğiyle hükmetmemek, kişiyi dinden çıkaran fiillerdendir. Şeriatın nasslarının delalet ettiği tercih olunan görüş, bu meselede tafsilat olduğu yönündedir. Allahu Tealâ'nın indirdiğinin dışında başka bir şeyle hükmetmenin bir kısmı küçük küfür ve günah türündendir. Bunu işleyen kişi masiyet sahibi ve günahkâr olur, ancak tekfir edilmez. Yine Allahu Tealâ'nın indirdiğinin dışında başka bir şeyle hükmetmenin bir kısmı ise, kişiyi dinden çıkaran büyük bir küfürdür."⁶⁶

Gezenler için tekfir konusunda bu kadar keskindir? Defeatle zikrettiği gibi, günümüz yöneticileri ve insanlar ona göre açıkça küfür içindedir ve kendisi bu konuda herhangi bir şüphenin olmadığını savunmaktadır: "Allah'ın şeriatını iptal etmek, Allah'ın indirdiği ile hükmetmemek, kâfirleri veli ve dost edinmek, tağutlara itaat etmek gibi açık küfür ve şirk amellerinden dolayı küfrü sabit, yakın ve kati olan kişileri tekfir ediyoruz. Bu taifelerin İslamları hiçbir zaman sabit olmadı ki bizler onların tek-

⁶⁴ Yine de bu konuda tutumunu biraz esnetme eğilimi taşıdığını şu cümlelerinden anlıyoruz: "Bizim burada aktaracağımız, delillerden anladıklarımızdır. Anladıklarımızın hatalı olduğunu yine deliller ışığında bizlere sunanların sözlerini de sonuna kadar dinleyeceğimizi özellikle belirtmek isterim". bk. Gezenler, Murat, "Oy Vermede Rıza Şartı", www.sehadet.info, 23.01.2012, s.1

⁶⁵ Gezenler, Murat, "Oy Vermede Rıza Şartı", <http://tagut.wordpress.com/2009/04/17/oy-vermede-riza-sarti-murat-gezenler-2/>, 23.02.2013, s.1.

⁶⁶ Et-Tartusi, Ebu Basir, *İslam Dininden Çıkaran Ameller*, Konya 2008, s.35.

firinde İslamlarının şüphe ile kalkmaması adına duraksayalım”.⁶⁷ Yine temel itikadını şu tek cümleyle özetlemektedir: “Bizim bu noktada temel itikadımız Allah’ın indirdiği hükümleri terk ederek insan kaynaklı hükümler ihdas edenlerin apaçık bir şekilde kâfir olduklarıdır”. Onlar tevhid kelimesinin manasına ve ruhuna uygun birer Müslüman olmadıkları için Allah’ın indirdikleriyle hükmetmemelerine şaşmamak gerekir. Yani onlar zaten kâfirdirler, dolayısıyla beşeri kanunlara uymaları küfürlerinin bir sonucudur, beşeri kanunlara uydukları için küfür içinde değillerdir sadece.⁶⁸

Gezenler kendi tekfir eylemini büyük oranda Maide Suresi’nde geçen ilgili ayetlere dayandırıyor. Kendi eserlerinde de geçtiği gibi, ayetin anlaşılması konusunda bir mutabakat söz konusu değildir; İbn Abbas rivayetinden başlayarak, Nasuriddin Albânî ve diğer selefî âlimler bir tarafa, pek çok çağdaş temel İslam bilimleri uzmanı bu konuda Gezenler’in savunduğu görüşü desteklemektedir. Kendisi irca ehlini/çağdaş mürcie’yi muhtelefun fih ile amel etmekle suçlarken, kendisi de muhtelefun fih ile amel etmektedir. Üzerinde tartışma olan bir konuyu kendi tekfirî ideolojisine kaynak haline getirmesi düşündürücüdür. Hatta bu konuda kendisi yalnızdır denilebilir; hem selef âlimleri, hem de diğer dini ilimler uzmanları bu ayetleri kendinin yorumladığı gibi yorumlamamaktadır.⁶⁹

Aslında Gezenler, ehl-i sünnetin tekfir konusundaki genel kanaatini açıkça ifade etmektedir; fakat bu kanaati tevil ederek kendi fikriyatını ulemanın üzerine çıkarmaktadır. Bu noktada, Gezenler’in, tekfir etmeyi, bir ideoloji ve ayırt edici vasıf olarak zihniyetinin temeli haline getirdiği söylenebilir. Örneğin “Kişi imana girdiği şeyi inkâr etmedikçe küfre girmez” sözü ekseninde İmam Tahavi’nin tekfir anlayışını analiz eden Gezenler, kişinin kâfir olabilmesi için ancak inkârcı olması gerektiğini, hiçbir şeyi inkâr etmeyen bir kimseye kâfir denilemeyeceğini, kişinin küfrü gerektiren ameller yapması sonucu yaptığı bu fiili helal görmediği ya da amelinden dolayı kalbi razı olmadığı sürece, bu fiilin kendisini ebedi cehennemlik yapmayacağını kabul etme-mektedir.⁷⁰ Yine benzer şekilde, Mısır’daki rejimi küfürle itham edenlere karşı, aralarında Muhammed Şaravi, Muhammed Gazali, Yusuf Kardavi gibi isimlerin de bulunduğu ilmi heyetin, Mısır’daki idarecilerin iman sahibi olduklarını, çünkü Allah’ın hiçbir hükmünü reddetmediklerini, İslam’ın hiçbir prensibini inkâr etmediklerini ifade eden Ocak 1989’daki deklarasyonlarını da geçerli sayma-maktadır.⁷¹ İslam dünyasında itibar edilen, içlerinde selefî yönelimli ilim adamlarının da bulunduğu pek çok kişinin yöneticilerin küfrünü kabul etmedikleri görülmektedir. Gezenler’in

67 Gezenler, Murat, *İrca Saldırılarına Karşı Şüphelerin Giderilmesi*, s.301.

68 a.g.e., s.150.

69 bk. a.g.e., s.152 vd.

70 Gezenler, Murat, *Hâkimiyet Mefhumu*, 149.

71 Risale için bk. *Sahîfetü'l İttihâd*, 2/1/1989. Yine Şeyh Muhammed Albani, bu noktada Tahavi’nin “Ehli Kible olan hiç kimseyi helal saymadığı müddetçe herhangi bir günahından dolayı tekfir etmeyiz” ifadesinde geçen “...herhangi bir günahından...” ibaresini mutlaklaştırarak, günahın hangi türden olursa olsun itikadi olmayıp ameli olacağını ve sahibini dinden çıkarmayacağını söylemektedir” bk. Gezenler, Murat, *Hâkimiyet Mefhumu*, 149.

kendisi de bunların farkındadır, ancak yine de azınlıkta kalanların görüşlerinden hareketle, tevillerle tekfiri kapı aralamayı tercih etmektedir.

Anlatılan bu genel tekfir eğiliminin yanında, Gezenler'in özellikle beşeri kanunlarla hüküm veren hukuk sistemini ve mahkemeleri hedef aldığı görülmektedir. Seküler kanunlarla muhakeme etmek ve muhakeme olmak çağdaş tekfirin işletildiği bir diğer alandır. Beşeri kanunlara göre mahkeme kurmak ve hüküm vermek ona göre, Allah'ın hükümlerine isyan etmek ve onunla boy ölçüşmeye kalkmaktır. Bu konuda, mahkeme edenle mahkeme olan arasında özel bir ayırımı gitmediği görülen Gezenler'in anlam dünyasında, çağdaş mahkemeler yaratan ile yaratılanı denk görme manasına gelmektedir.⁷² Şu cümleleri kendisinin bu konudaki yaklaşımını çok net bir biçimde ortaya koymaktadır: "Gerek T.C'de, gerekse Arap devletlerinde beşeri mahkemeleri kurup, bu mahkemeler için lanetli kanunlar yapanlar, bu beşeri kanunlarla hükmedenler, küfrün en büyüğüne girmektedirler. Bu şekilde bir hareket küfrün en son noktası, Allah ve Resulü'ne muhalefetin zirvesidir. Bunun üzerinde bir küfrün, bunun üzerinde bir muhalefetin düşünülmesi mümkün değildir."⁷³

5. Gezenler Örneğinde Tekfir İdeolojisini Anlamak

Tekfiri anlayış küçük bir grup kimliği olarak sosyal yapı içinde uçta ve karşıt bir alt kimlik unsuru olarak karşımıza çıkar. Marjinalliği ve karşı kültür unsuru olması ortalama dini anlayışın/dini hayatın genel havasıyla yaşadığı doku uyumsuzluğu yanında, içinden çıktığı toplum ve devlete karşı duyduğu kötümserlik ve öfkeyle ilgilidir. Dolayısıyla tekfiri eğilim var olan toplumsal normlara uymayan bir davranış bütünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Tekfir davranışını kural dışı yapan şey, bu davranışın içtimai bünye içinde hoşgörüle karşılanamayacak kadar ya da görmezlikten gelinemeyecek kadar sivri ve rahatsız edici sosyal ve dini bir norm ihlali olmasıdır. Bu sebeple tekfir davranışı yerleşik toplumsal ve dini normlardan küçük ölçülerde sapma değil, bu normları çok daha ileri boyutta ihlal etme anlamına gelmektedir.⁷⁴

Gezenler örneğinden hareketle, içyapısı ve özelliklerini tasvir etmeye gayret ettiğimiz tekfir ideolojisi sosyolojik bir bakış açısıyla nasıl açıklayabiliriz? Aynı teorik çizgiyi devam ettirecek olursak (kuraldışı/anomik/deviant davranış), Kültürel Aktarım Teorisi, Yapısal İcbar Teorisi, Kontrol ve Etiketleme Teorileri, bu problemin anlaşılmasını kolaylaştıracak, açıklanması için kuramsal araçlar sunacak niteliktedir.

Temeli Sembolik Etkileşimcilik'e dayanan *Kültürel Aktarım Teorisi* açısından bakılacak olursa, tekfir davranışı, uyum davranışında olduğu gibi, aslında diğer insanlarla sosyal

⁷² Gezenler, Murat, *Hâkimiyet Mefhumu*, 174 ve 180.

⁷³ Gezenler, Murat, *Hâkimiyet Mefhumu*, 182.

⁷⁴ Sosyolojide kural dışı davranışlar için bk. Durkheim, Emile, *Suicide*, The Free Press, New York 1979, s. 257; Durkheim, Emile, *The Division of Labor in Society*, The MacMillan, Free Press Edition, New York 1964, s. 182-183 ve 368-370; Robertson, Ian, *Sociology*, Worth Publishers, Third Edition, New York: 1987, s.191.

münasebetler kurarak öğrenilmektedir. Bu anlamda tekfir davranışının köklerini sosyal ve kültürel çevrede aramak gerekmektedir. Zira tekfir davranışının egemen olduğu bir kültürel çevre tekfirle ilgili tutum ve davranışların aktarımını sağlamaktadır. Dolayısıyla tekfir eğilimi öğrenilen bir davranış olarak öncelikle bir sosyalleşme problemi şeklinde ele alınabilir. Bu sosyalleşme süreci böylesi eğilimlere sahip insanlarla fiilen bir arada bulunma şeklinde doğrudan olabileceği gibi; kitap, dergi, internet, uydu yayınları vasıtasıyla dolaylı bir şekilde de olabilir. Kitaplardan ve Türkiye dışından yayın yapan tekfiri sitelerden istifade etmekle birlikte; aynı zamanda, bu fikirlerin işlendiği bölgelerde bizzat bulunan Gezenler'in hem doğrudan hem de dolaylı olarak tekfiri fikirlere açık bir ikinci sosyalleşme süreci yaşadığı söylenebilir. Ailenin ve okulun dışında, özellikle kontrolsüz ve kurlsız sivil din eğitimi, Gezenler örneğinde, tekfiri anlayışı potansiyel olarak besleyebilecek ikincil bir sosyalleşme alanı yaratmıştır. Bununla birlikte, benzer sosyal ve kültürel ortamlarda bulunmuş; fakat tekfir anlayışına itibar etmemiş insanların varlığı tekfir ideolojisinin sadece Kültürel Aktarımla ilgili olmadığını göstermektedir.⁷⁵

Bu noktada İşlevselcilik'ten hareket eden *Yapısal İcbar Teorisi*'nin kuramsal uzanımlarına odaklanabiliriz. Buna göre, kural dışı anomik davranış, kişiyi bu şekilde davranmaya iten sosyal zorunluluklardan meydana gelmektedir. Aktör ve yapı arasındaki klasik karşıtlıkta, aktörün toplumsal dayanışmayı ihlal eden tutum ve davranışları yapıya öncelik verilerek açıklanmaktadır. Yapı, Gezenler örneğinde tekfir davranışını, nasıl geliştirmiş olabilir? Burada öncelikle Gezenler'in devletin laik yapısına savaş açtığını ve bu ideolojik yarıktan beslendiğini hemen belirtelim. Kamusal alanda dinin kurucu, kollayıcı ve yönlendirici etkisinin en aza indirilmesi ya da dinin iç dünyaya terk edilmiş bireysel bir duygu haline getirilmesi (-ki pratikte hikâye bütünüyle böyle gelişmemiştir), Gezenler'in her fırsatta tekfir anlayışını meşrulaştırdığı yapısal bir zemin olmuştur. Buradan hareketle, dini radikalizmin geneli olmak üzere, tekfir eğiliminin de yapısal olarak laiklik-irtica ya da din devlet arasındaki klasik gerilimden beslendiği ileri sürülebilir. Pozitivist modernlik anlayışının bir sonucu olarak katı laiklik uygulamaları, dini anlayışlarıyla devletin egemenlik alanını örtüşürmekte zorlanan kesimler için, ileri safhada sistemin tümünü inkâr etme noktasına varan bir alt kimlik üretmektedir. Bu anlamda, tekfircilik, sosyal kontrolün düşük, aidiyet duygusunun zayıf, vatandaşlık şuurunun eksik olduğu bir yapının ortaya çıkardığı kurlsızlık hali olup, devleti ve toplumsal yapıyı ayakta tutan kural ve değerler üzerinde genel bir mutabakat olmamasıyla ilgilidir. Diğer taraftan, Gezenler'in, formal bir çizgi içinde yüksek din eğitimi alacak asgari şartları oluşturamaması ya da böyle bir yolu kendi iradesiyle tercih etmemesi ve resmi din hizmetleri içinde kendine bir yer bulamaması, evli ve çocuklu bir insan olarak geçimini sağlayacak din eğitimi ve hizmetlerinin dışında başka vasıtalar aramak zorunda kalması, yine bu çizgide nafaka problemlerini en aza indirmek için bir sosyal grup oluşturmak istemesi bireysel seviyede diğer yapısal sorunlar olarak ileri sürülebilir.⁷⁶ Bununla birlikte, benzer yapısal problemlere sahip olup

⁷⁵ Robertson, Ian, *Sociology*, s.194.

⁷⁶ a.g.e, s.195.

da, toplumsal mutabakatı ihlal ve/veya inkâr edecek norm dışı eğilimlere iltifat etmeyen diğer selefi grupların varlığı, *Yapısal İcbar Teorisi*'nin meseleyi bütünüyle anlaşılır kılmadığını göstermektedir. Zenginlerin vergi kaçırmaları gibi, toplumsal uzlaşma, kuralsızlığı her zaman önlememektedir.⁷⁷

Bu noktada, Yapısal İcbarla da ilintili olarak *Kontrol Teorisi* bizlere bir başka farklı bakış açısı sunacak niteliktedir. Bu teoriye göre, "sapkınlık problemi sosyal kontrolün yok olmasının bir sonucudur"; dolayısıyla uyma davranışını ortaya çıkaran sosyal kontroldür; teorik olarak toplumsal kontrolün olmadığı ya da az olduğu yerde uyumsuz davranışlar artacaktır. Burada Gezenler'in tekfir anlayışını massedecek bir toplumsal kontrolün olmaması dile getirilebilir. Çeşitli zamanlarda gözaltına alınan, sorgulanan ve kuvvetle muhtemel takibat altında bulunan Gezenler'in, aslında faaliyetlerini, bir nevi resmi kontrol sistemi içinde gerçekleştirdiği söylenebilir. Ancak bu kontrol sistemi kendisinin inançlarına ve zihniyetine değil de, grupsal faaliyetlerine, örgütsel aktivitelerine, kamu düzenini ihlal etmesine, özetle maddi suç unsurlarına odaklandığı için, tekfir eğilimini, belli nispette caydırmakla birlikte, bütünüyle önleyememektedir. Yine ortalama muhafazakâr Sünni sosyal çevrenin de, gayri resmi normatif bir yapı olarak, bu anlayışı yok edecek kadar caydırıcı olmadığı söylenebilir. Bittabi Sünni sosyal çevrenin caydırıcılığının bu çevreyle ilişkilerdeki yoğunlukla ilgili olduğunu burada hatırlamak gerekir. Sosyolojide alt kimlik unsurlarının genelde kapalı devre, sosyal etki ve kontrolden uzak izole bir hayat yaşadıkları, hatta dini radikalizm örneğinde kendilerini toplumdan bütünüyle tecrit ettikleri en temel gözlemlerden birisidir.⁷⁸

Toplumsal Kontrol yaklaşımı, özellikle toplumsal kontrolü kolaylaştıran unsurlar açısından da tekfir yönelimini anlamamızı sağlamaktadır. Topluma aidiyet çeşitli unsurlar eşliğinde geliştirilebilen bir davranış şeklidir. Kişi belirli bir faaliyet alanında kendisi için yatırım yaptıkça; eğitimini, kültürünü ve tecrübesini genişlettikçe; ev, iş, eş, kariyer ve bütün bunlara dayalı daha fazla sosyal çevreye sahip oldukça vazgeçilmezleri de bu nispette artmaktadır. Sosyal bağlılık ve sosyal kontrol özellikle kaybedecek şeyleri olanlar için geçerli kavramlardır. Bu anlamda dışlayıcılıktan beslenen tekfir eğiliminin kaybedecekleri az olanların ideolojisi olduğu söylenebilir. Sosyal bağlılığı artıran bir diğer faktör, hayatı ciddiye alanlar için, zamanın az yapılacak önemli işlerin çok olmasıdır. Dolayısıyla insan genelde kabul görmeyen, beklenilmeyen davranışları terk etme eğilimi taşır; zira yapacak çok daha önemli ve pratik ödevler vardır hayatta. Buradan hareketle, norm dışı tekfir anlayışının yapacak daha önemli işi olmayan, kendilerini cidden meşgul edecek daha reel bir iş ve yol tutturamayanların ideolojisi olduğu ileri sürülebilir. Üçüncü olarak, toplumsal mensubiyeti güçlendiren belki de yegâne ilke sosyal ahlaka duyulan bağlılıkla ilgilidir. Ortalama kötü olan anlayış/davranış kodlarını kabul etmeme ve daha da ötesi bunlara savaş açma toplumsal bağlılığı ihlal eden bir

⁷⁷ a.g.e, s.196.

⁷⁸ Konuyla ilgili bk. Aydınalp, Halil, *Yüksek Din Öğretimi ve Dini Köktencilik*, İstanbul 2012; Aydınalp, Halil, *İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör*, Ankara 2012.

hususur. Bu anlamda, tekfircilik ortak iyinin ne olduğu konusunda yerleşik değerlerin karşısında, bir karşı kimlik unsuru olarak kendilerine göre/özgü subjektif standartlarla hareket edenlerin ideolojisi olmaktadır.⁷⁹

Sosyal kontrol yaklaşımı tekfir davranışının çeşitli toplumsal keşişim noktalarını göstermesi açısından önemlidir. Burada sosyal kontrolün bir diğer biçimi olan *Etiketleme Teorisi* de tekfir söz konusu olduğunda kullanılmaya değerdir. Kişi ya da grupları dışarıdan isimlendirme sürecini ifade eden bu teori, sapkınlığın diğer insanlar tarafından “sapkın” olarak kurgulandığı için kural dışı olduğu, dolayısıyla her nitelendirmenin bir görecelilik ve subjektivizm barındırdığı tezine dayanmaktadır.⁸⁰ Bu anlamda, tekfir davranışının kural dışı, dolayısıyla topluluk dışı görülmesi, etiketleme süreci içinde beliren bir tanımlama problemi olmaktadır. Bu etiketi üreten unsurlara odaklandığımızda, ilk olarak, karşımıza, tekfir davranışının yerleşik/kabul gören toplumsal ve dini normlarla örtüşmemesi gerçeği çıkar. İkinci olarak, tekfir öldüren bir stratejiye meşruiyet zemini sağlayabildiği için sadece basit bir farklı düşünme ve algılama sorunu değil, bünyesinde bir toplumsal şiddet riski de barındırmaktadır. Bu bağlamda, Gezenler örneğinde, klasik radikal yapılanma süreçleri olarak tebliğ ve cemaat aşamalarına rastlanırken, şiddetin kabulüne ve kullanılmasına tekabül eden cihat aşamasına rastlanılmadığını ifade etmeliyiz. Üçüncü olarak, tekfir davranışı geçici bir heves ve açıklanabilir bir istisna ya da refleks olmanın ötesinde üzerinde düşünülmüş istikrarlı bir kimlik olarak dışsallaşmaktadır. Anlık ve izahı mümkün olan sapkın davranışlar genelde etiketlenmeden yok olurken, dışsallaşma ise etiketlemenin ön şartıdır. Gezenler örneğinde, öncelikle tekfir, yayın faaliyetleri dışında, tele konferanslar ve mini sohbetler vasıtasıyla dışsallaşmış durumdadır. Diğer taraftan, bu eğilimin yerleşik dini anlayış ve toplumsal kabuller açısından anlaşılır olmadığı da ortadadır. Geçicilik açısından ise tekfir eğiliminin, bu gün için bütünsel bir kimlik olmakla birlikte, gelecekte nasıl bir seyir izleyeceği ucu açık bir sorudur ve büyük olasılıkla daha ortada bir İslam anlayışına yaklaşmak zorunda kalacaktır.

Sonuç

Türkiye’de çağdaş tekfir söylemi Murat Gezenler örneği üzerinden tasvir edilmeye ve açıklanmaya çalışılmıştır. İslam kültür tarihinde dışlayıcılıktan beslenen tekfir eğilimi sırf dini özellikleri yanında sosyal faktörlerin de etkisi altında şekillenen aslında dinamik bir süreç olarak karşımıza çıkar. Tekfirin dini bir söylem haline gelmesi, *dini idealizm* ve *coşkunun* kendine özgü motive edici nitelikleri yanında, teknik olarak, aslında ameli imanın bir parçası olarak görmekten kaynaklanmaktadır. Gündelik pratikler imanın ayrılmaz bir cüzü haline geldiğinde, artık sahih bir dini emirle çelişen her fiil küfür kapsamı içinde değerlendirilmektedir. Burada kural dışı tekfir söyleminin ayırıcı özelliği, delaleti ve sübutu kati bir konuda, isyan ve günah olsa bile *sarahatle inkâr olmadığı* halde, yine de tekfiri dışlayıcı bir araç olarak kullanmasıdır. Mevcut hadlerin

⁷⁹ a.g.e, s.197.

⁸⁰ a.g.e, s.198.

inkâr edilmeden zaman, mekân ve kültürel determinantların etkisi altında yeniden yorumlanması da yine bir iman ihlali şeklinde ele alınmaktadır. Hâlbuki İslam tarihinde hadlerin daima devleti temsil eden kadılar/hâkimler tarafından yorumlandığı ya da mezheplerin sahih dini metinlerden neşet eden farklı yorumlar üzerine bina edildiği dikkate alındığında; tekdir ideolojisinin, bir anakronizm eğilimi içinde metin, yorum ve fiil arasındaki *geleneksel ve doğrusal ilişkiyi* birbirine karıştırdığı söylenebilir.

Burada geleneksel kavramı dini metinlerin yaygın/kabul gören anlaşılma biçimlerini ifade ederken; doğrusal ilişki vurgusu ise, bu anlaşılma biçiminin fiille ilişkilendirilme düzeylerine işaret etmektedir. Din, dini metinlerdedir; dindarlık ise bu metinlerden hareketle karmaşık sosyal bir bağlam içinde üretilmektedir. Çağdaş tekdirciliğin, yine, sosyal ve kültürel bağlamları dışlayarak, sosyolojik olarak bir anlamda bireyin ve yapının anlamlarını göz ardı ederek yapısalcı bir üslupla, sadece metne mebni ve çoğu durumda da dar bir lafızcılık içinde hareket eden kendine göre bir dindar olma kurgusu olduğu ileri sürülebilir. Bu anlamda, örneğin yöneticilerin haram ve helal koyma yetkisini kendi üzerinde gördükleri iddiası çağdaş birey üzerinde cüretkâr bir bühtan ya da daha hafif bir tabirle en azından bireyin anlam dünyasını anlamamak; beşeri egemenlik alanı ile Allah'ın kozmik egemenliğini birbirine karıştırmak ise, dini ya da beşeri, bir kamu hukuku terimi olarak egemenlik kavramının hukuki ve siyasal anlamlarını bilmemektir.⁸¹

Çağdaş tekdiri anlayış, bütün bu özellikleriyle, aslında insanlara Allah tarafından cüzi bir irade verildiği hakikatini göz ardı etmektedir. İnsan tercihlerde bulunurken yaratıcının kendisine verdiği iradeyi yine onun izniyle kullanır. Kendi iradesini kullanmasının sınırları dini metinlerde verilmiştir; fakat tekdirî ideoloji bu iradeyi kullanmayı bütünüyle küfür sayan bir yaklaşımdan hareket eder gibidir. Zira ortaya koydukları din anlayışında insanın hürriyeti neredeyse yoktur; her şey ve her hal tayin edilmiş, belirlenen sınırların dışına çıkanlar inkâra düşmüştür. Bununla birlikte, ehli sünnetin tekdir konusundaki yaklaşımı, ilgili yerlerde açıklanmaya çalışıldığı gibi, gayet nettir. Bu sarahate rağmen, çağdaş tekdircilerin rivayet silsilelerinden yaptıkları özel tercihlerle tekdir sınırlarını zorlayama çalıştıkları görülmektedir.

Bununla birlikte, Gezenler örneği yine de bizlere çağdaş tekdir eğiliminin aslında klasik tekdir sınırlarının farkında olduğunu göstermektedir. Kendisinin kavâidü'd tekdir başlıkları altındaki bilgilerden çokça istifade etmesi bu durumun bir tezahürüdür. Bu farkındalığa rağmen tekdirden vazgeçilmemesi ancak tekdir söyleminin bir fikri sabit ve ideoloji haline gelmesiyle açıklanabilir. Bu eserlerde geçen kişinin tekdir edilebilmesi için sadır olan sözün ya da fiilin küfre delaletinin kat'î olması şartına rağmen tekdir devam edilmesi, ideolojinin insanları nasıl kör ettiğinin bariz bir örneği mesabesindedir. Özellikle kullandığı kaynakların bir bölümü dikkate alındığında, Gezenler'in bu konuda belki ideolog, fakat cahil olarak vasıflandırılmayacağı söylenebilir. Fakat Gezenler

⁸¹ Egemenlik kavramı için bk. Aydınalp, Halil, "Reducing God's Cosmic Supremacy into a Political Language: How Sovereignty is Misinterpreted within the Radical Perspective", *Toplum Bilimleri Dergisi*, C. 4, No. 8 Temmuz-Aralık 2010.

bütün bu eserlere başta belirlediği tekfir penceresinden baktığı ve kendi eğilimini onaylatmak için mücadele ettiği için yerleşik iman ve küfür sınırlarını inkâr etmektedir. Anlamları açık ayetlerin zahiri manalarının önceliğine işaret etmesine ya da ulema kavlinin delil değil delillendirilmeye muhtaç olduğunu ifade etmesine rağmen, kendi fikrini onaylatmak uğruna bu usul ilkelerini kendisinin de ihlal etmesi belirli bir metodolojisinin olmadığını ya da en azından kendi yöntemini tekfir anlayışına hizmet edecek şekilde manüple ettiğini göstermektedir. Oysa tekfir gibi hayati bir konuda, cumhur ulema, ümmetin birliğini tesis etme ve tefrikayı önleme uğruna, ihtilaf edilmeyen konularda mutabakatı sürdürme, ihtilaf edilen konularda ise temkinli, tedbirli ve tedirgin bir tavır takınmayı uygun bulmuşlardır. Gezenler ise klasik İslami çizgiyi selefi-tekfirî ideolojisini meşrulaştırmak için kullanmakta; geniş bir rivayetler ve teviller kümesinden kendine göre tercihlerle selefi-tekfiri bir dindarlık tipi üretmektedir. Çağdaş dünyaya hasmane bir bakış açısından beslenen bu dindarlık tipinin tarih ve kültürü dışlayan, çatışmacı, ötekileştirici ve pragmatist bir yapı arz ettiği söylenebilir.

Çağdaş tekfirciler sadece usul olarak tutarsız değiller; aynı zamanda, izinden gittikleri ve değer verdikleri fikir babalarını takip etmekte de tutarsız ve faydacı bir yol takip etmektedirler. İzinden gittikleri Orta Doğu kökenli selefi âlimler, özellikle son açıklamalarında kerhen de olsa demokrasiyi onaylamaktadırlar. Aslında felsefe olarak karşı çıkmalarına rağmen işleyiş bakımından demokrasinin bazı unsurlarının kullanılabilir olduğunu ifade etmekte ve dahası seleflerinin demokratik süreç içinde yer almalarını istemektedirler. Ebu Basir et-Tartusi bu durumun en bariz örneğidir.⁸² Yine Ebu Basir, ehveni şer ilkesi ya da büyük kötülüğün küçük kötülükle def edilmesi gibi ilkelerden hareketle, şarhli olarak avukatlık mesleğine cevaz vermektedir. Başka çare kalmadığında veya hayati meselelerde, zorunlulukların yasakları kaldıracağı ilkesine dayalı olarak, daha esnek bir tutum sergileyebilen takip ettikleri çağdaş selefi âlimlere nazaran kendilerinin katı tutumlarını devam ettirmeleri dikkat çekici bir çelişki olmaktadır.⁸³

Bu gün tekfir meselesi hakikatte hicri ilk üç asır içinde yapılmış tekfir etme davranışının izdüşümleridir. Haricilik, Şiilik, Mutezile başta olmak üzere ilk dönemdeki gruplaşmalar ve bunların değişen sertlikte kendilerinden olmayanları tekfirse yönelmeleri tekfir meselesinin çağdaş bir problem olmadığını gösterir.⁸⁴ İman ve küfür sınırlarıyla ilgili dini metinlerdeki doğrudan ve dolaylı rivayetler tekfirin mana ve muhteva olarak ne olduğunu ortaya koymakla birlikte, burada İslam'ın ilk dönemlerinden itibaren yaşanan karışıklıklar ve ortaya çıkan siyasi olaylar, daha sonra bu siyasi olaylara yüklenen anlamlar ve ortaya çıkan dini açıklama biçimleri tekfir konusunun karmaşık bir hal almasına sebep olmuştur. Bilhassa hicri ilk üç yüzyıl bu konuda rivayetlere boğulmuş

⁸² Tekfiri söylemin sıkça kullandığı bir isim olarak Ebu Basir et-Tartusi'nin açıklamaları bu konuda gayet nettir: http://www.thememriblog.org/blog_personal/en/41559.htm, 15.02.2012.

⁸³ Ebu Basir et-Tartusi, *İslam Dininden Çıkarılan Ameller*, Konya 2008, s.84-86.

⁸⁴ Aydın, İbrahim Hakki, "Gazali'nin Filozofları Tekfirinde Farabi'nin Yeri", *Felsefe Dînyası*, 1994, S. 14, s. 26-35.

durumdadır.⁸⁵ Çağdaş tekfir ideologları da bu rivayet silsilelerinden yaptıkları tercihlere göre dışlayıcı anlayışlarını belirginleştirmektedir. Dolayısıyla çağdaş tekfir bir anlamda herkese yetecek kadar rivayet ve tevile sahip ilk dönemler üzerine kendisini bina etmekte ve çeşitli isimlerle somutlaşan modern yorumlarla ideolojisini sağlamlaştırmaya çalışmaktadır. Sadece tekfir eğiliminin değil, her türlü dindarlığın klasik rivayetler üzerine inşa edildiği gerçeği, bu noktada, temel İslam bilimlerinin metodoloji sorunlarını bir kez daha gündeme getirmektedir. Geniş bir rivayetler sistemi içinden, hür düşünce-nin ve çoğulculuğun egemen olduğu bir zamanda, nasıl bütünsel bir dini kimlik üretilecektir? Geçmişte olduğu gibi günümüzde de, İslam'ın 'kurtuluş' düzleminin, fırkaların mutlaklık iddialarıyla formüle edilen bir kurtuluş düzlemine dönüştürülmesi bu konuda temel mesele olarak karşımıza çıkmaktadır.⁸⁶

Gezenler örneğinde, Türkiye'deki tekfir yöneliminin şu tarz genel özelliklerine sahip olduğu ileri sürülebilir: (1) Meseleyi vuzuha kavuşturmadan ziyade fikri destekleme sâikinin önde olduğu klasikleri ideolojik okuma; (2) sadece fikri destekleyenleri tercih anlamında metinsel seçicilik; (3) metinlerin gâyi ve tarihî anlamlarından ziyade genelde zahir anlamlarını öne çıkarma; (4) Kutub, Tartusi ve Makdisi gibi çağdaş ideologlardan hareketle, sanki bütün ilim insanları, hatta tüm gerçek Müslümanlar tarih boyunca kendisi gibi düşünmektedir şeklinde sıklıkla genellemelere müracaat etme ve (5) çağdaş kurum ve uygulamalar konusunda teknik ve pratik bilgi ve detaylardan ziyade malumat ve önyargılara dayalı değerlendirmelerde bulunma genel özelliklerine sahiptir. Bu gün itibarıyla küçük olan bu grubun nasıl bir seyir izleyeceğini zaman gösterecektir. Sosyal hareketlerin organizasyon ve mobilizasyonu dikkate alındığında ideoloji, insan rezervi, kurumsal/örgütsel yapı, iç ve dış destek ile kendisini dışsallaştıracak faaliyet/eylem faktörleri karşımıza çıkmaktadır. Tekfirciler Türkiye'de belirli bir ideoloji, küçük de olsa insan rezervi ve kendisini ifade edecek faaliyet alanlarına sahiptir. Bu noktada tekfir eğiliminin daha büyük bir örgütlü yapı haline gelmesi ve etkinlik sahasını genişletmesi, büyük oranda iç ve dış desteğe bağlı olarak daha güçlü bir organizasyon yapısına sahip olmasıyla ilgilidir. Konu tekfir olduğunda, destek ve örgütlü yapının güçlenmesi ise, *mürtedin cezasını kesme* şeklinde fiili şiddete varan bir eylem riski barındırmaktadır. Bize öyle geliyor ki, zihniyetin normal selefi çizgiden tekfiri bir çizgiye taşınmasının en hassas yönü burasıdır.

Bütün bu düşünce ve yaklaşımlarla birlikte, son bir öneri, Türkiye'deki tekfir söylemini şekillendiren çağdaş ilham kaynakları, Orta Doğu kökenli çeşitli isimler ve internet siteleri de ayrıca araştırma konusu yapılmalıdır. Zira ideolojik olarak bu fikirlerin merkezi dışarıdadır ve gelişmesi bu kaynaklarla yakından ilgilidir. Bu anlamda, Türkiye'de tekfir söylemlerini anlamak, sosyal ve siyasal bağlamları içinde ülke dışında

⁸⁵ Tahirova, Adile, "Klasik İslam Düşüncesinde Tekfir", *Bakü Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin İlmî Mecmuası*, 2009, S. 11, s.121-133; Şirinov, Aqıl, "İslam Mezhepleri Tarihinde Tekfir", *Bakü Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin İlmî Mecmuası*, 2009, S. 11, s.172-189.

⁸⁶ Dini ve ideolojik boyutları içinde tekfirle ilgili tarihi kırlmalar için bk. Esen, Muammer, "Tekfir Söyleminin Dini ve İdeolojik Boyutları", *Anlara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 52, 2, 2011, s.90.

üretilen tekfir söylemlerini anlamayı gerektirmektedir.

Kaynakça

- Ali el-Kari, *Şerhu's-şifa*, c.2, Matbaa-i Âmire, Kahire 1307.
- Aydın, İbrahim Hakkı, "Gazali'nin Filozofları Tekfirinde Farabi'nin Yeri", *Felsefe Dünyası*, S. 14. 1994.
- Aydınalp, Halil, *İntihar Eylemleri Ekseninde Din ve Terör*, Ankara 2012.
- *Yüksek Din Öğretimi ve Dini Köktencilik*, İstanbul 2012.
- Bağdadi, *Mezhepler Arasındaki Farklar*, Çev. Ethem Ruhi Fırlalı, İstanbul 1997.
- Buhari, *A'lamü'l-Hadis fi Şerhi Sahihü'l-Buhari*, İbrâhim Hattabi, Câmiatü Ümmi'l-Kurâ, Mekke 1988.
- Celi, Ahmet M. A., *Çağdaş Haricilik Düşüncesi: Tekfir ve Hicret Cemaati Örneği*, Terc. Adnan Demircan, İstanbul 1997.
- Çakır, Aysun, "Murat Gezenler Serbest Bırakılana Kadar Eylemlerimiz Devam Edecektir", http://www.islamiyonelis.com/haber_detay.php?haber_id=29556, 10/01/2012.
- Durkheim, Emile, *Suicide*, The Free Press, New York 1979.
- *The Division of Labor in Society*, The MacMillan, Free Press Edition, New York 1964.
- Et-Tartusi, Ebu Basir, *İslam Dininden Çıkarılan Ameller*, Konya 2008.
- Faraç, Mehmet, "Küresel Ateş: El-Kaide", <http://www.mehmetfarac.com/belge.asp?select=363>, 05.03.2012.
- <http://www.milligorportal.com/showthread.php?t=873&page=2>, 12.03.2012.
- Furkan, Faruk, *İslam Hukuku Açısından Tekfir: Şartları ve Ahkâmı*, Konya 2010.
- Gezenler, Murat, "İslam'a Göre Parlamentoya Girmenin ve Vekil Tayin Etmenin Hükümü", www.sehadet.info, 15.12.2011.
- *Hâkimiyet Mefhumu*, Konya 2008.
- *İrca Saldırılarına Karşı Şüphelerin Giderilmesi*, Konya 2010.
- *İslam Hukuku Açısından Cehalet Övri*, Konya 2010.
- Hawting, G. R., "The Significance of the Slogan 'La Hukma illa Lillah' and the Referances to the 'Hudud' in the Traditions about the Fitna and the Murder of Uthman", *Bulletin of Oriental and African Studies*, University of London, V.41, N.3, 1978.
- Hinds, Martin, "The Murder of the Caliph 'Uthman" *International Journal of the Middle East Studies*, V.3, N.2, 1972.
- <http://www.davetulhaq.com/tr/forum/index.php?topic=7433.0>, 05.03.2012.
- <http://www.indirvideo.net/murat-gezenler-kardesleriyle-beraber-suriye-039-de-direnis-saflarinda-609046.html>, 08.02.2013; <http://www.facebook.com/video/video.php?v=313935438712979>, 08.02.2013.
- <http://www.islam-tr.net/serbest-kursu/15257-turkiyedeki-selefi-cihadi-akimin-analizi.html>, 08.02.2013
- <http://www.islam-tr.net/serbest-kursu/15257-turkiyedeki-selefi-cihadi-akimin-analizi.html>,

- 08.02.2013.
- <http://www.sehadetkitap.com/Default.asp>, 12. 03.2012.
- Hülya Şekerci, “Murat Gezenler Suriye’de Kayboldu, Akibeti Bilinmiyor”, http://www.vel-fecr.net/haber_detay.php?haber_id=10596, 25.12.2012.
- İbn Abidin, *Mecmu’atu’r Resâil*, Beyrut 2000/1421.
- Kardavi, Yusuf, *Tekfırde Aşırılık*, Terc. M. Salih Geçit, İstanbul 1998.
- Kılavuz, Ahmet, Saim, *İman Küfür Sınır-Tekfir Meselesi*, İstanbul 1984.
- Kutlu, Sönmez, *İslam Düşüncesinde İlk Gelenekçiler Hadis Taraftarlarının İman Anlayışı Bağlamında Bir Zihniyet Analizi*, Ankara 2000.
- Murat Gezenler, “Oy Vermede Rıza Şartı”, <http://tagut.wordpress.com/2009/04/17/oy-vermede-riza-sarti-murat-gezenler-2/>, 23.02.2013.
- Müslim, *El-Câmiü'l-Müfrehes Li-elfazi Sahih-i Müslim*, İ'dad Sa'd Mersafi, Camiatü'l-Kuveyt, Kuveyt 1988.
- Robertson, Ian, *Sociology*, Worth Publishers, Third Edition, New York: 1987.
- Sammarrâi, N, Abdurrazzak, *Dünden Bugüne Tekfir Olayı*, Terc. Orhan Aktepe, İstanbul 1990
- Stanley, Trevor, *Shukri Mustafa (1942-1978): Spiritual leader of Takfir wal-Hijra (Jama'at al-Muslimin) during the 1970s*, <http://www.pwhce.org/shukri.html>, 04.03.2012.
- Şirinov, Aqıl, “İslam Mezhepleri Tarihinde Tekfir”, *Bakü Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin İlmî Mecmuası*, S. 11, 2009.
- Tahirova, Adile, “Klasik İslam Düşüncesinde Tekfir”, *Bakü Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin İlmî Mecmuası*, S. 11, 2009.